

virtute hzc omnia subsecutur: hac nostra lege ex...

De reuerentia & obsequio patronis & liberis...

CAP. II.

Illud vero adiciamus, vt nihil neque post hanc...

Quapropter sint quidem & liberti & ingenui...

Si libertam suam patronus uxorem habere...

CAP. III.

Si quis autem libertam ducere voluerit, aut le...

Si quis ex ecclesia sua liberos habuerit...

CAP. IIII.

Et ita rebus & veritate toti efficiuntur, vt si cui...

Ratio constitutionis.

CAP. V.

Facimus autem nouum nihil, sed egregios ante...

EPILOGVS.

Quia igitur pro indulgentia subiectorum nostrar...

APVD QVOS OPORTEAT CAVSAS...

TIT. VIII.

NOVELLA CONSTIT. LXXIX.

Imp. Iustin. Augusti. Menna archiepiscopo Constantinopolitano...

PRÆFATIO.

Rem cognoscentes non rectam fieri in hac...

CAP. I.

Propterea igitur sancimus, si quis quancunq...

CAP. II.

Communis igitur sit lex, habeatque custodiam...

CAP. III.

Sciatis igitur qui præter hæc aliquid egerint...

EPILOGVS.

Hæc valente lege si quis cum aliquo reueren...

ges conscripsimus, quas valere & firmas esse omni...

DE QVAESTORE.

TIT. IX.

NOVELLA CONSTIT. LXXX.

Idem Imp. Iustin. Augusti. Iammi gloriosissimo...

PRÆFATIO.

Semper cum Dei auxilio omnem factum præ...

CAP. I.

Hæc ad præsentem legem nos respicere pro...

CAP. II.

Si vero allicui sint agricolæ constituti sub domi...

ne facites ab breuiamus in quibusda casibus pecuniaz no numerat querelas: quas licet ex iis que a nobis ia sancta simi, colligere...

De dote non numerata

CAP. I.

SI ergo annis duobus solummodo habeat aliquis vxorem, aut etiam his temporibus minus, & non accipiat dotem...

CAP. II.

Generaliter igitur dicendum est, intra biennium quidem matrimonio soluto sine morte...

do ad mouend querela non numerat pecunie fassiciente tempore, & non expectante exitum omnium...

EPILOGVS.

Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo effecit...

DE DONATIONIBVS A CVRIALIBVS factis sine ab intestato vel testamento, eorum successoribus.

TIT. II.

NOVELLA CONST. CI. PRÆFATIO.

BOnz nobis sanctioni, occasione interpellato quorundam curialium dedit. Et hanc legem facimus non ad quosdam curiales...

CAP. I.

Propterea sancimus licentiam esse eis qui curiales sunt, dum testamenta condent, ut heredibus sine curialibus eiusdem ciuitatis voluerint...

curiales, scilicet ipsi cum propria prole curie vnici & albo & corpori. Neque enim quicquam differt...

CAP. II.

Ed & si quis consanguineus curialis existens vel aliter ab eadem conditione liber ad successione curialis defuncti fuerit vocatus...

CAP. III.

Vt autem non ad collusionem hac fieri videantur, & quidam domini effecti hereditatum curialium aut per donationes...

cum vel eos qui se dederint curie, tres autem vnicias residuos qui ex lege vocantur...

CAP. IIIII.

Si autem defunctus fuerit quidam superstiti filia, si nupta quidem fuerit curiali eiusdem ciuitatis, dubium non est quia...

EPILOGVS.

Quæ igitur visa nobis sunt, & hac sacra lege declarata, tua excellentia custodire festinet, maxime omnium utilitatis publicæ...

DE MODERATORE ARABIAE. TIT. IIII.

NOVELLA CONST. CII. Imp. Iustiniani Augusti. Iohanni gloriosissimo per Orientem præmissum præfatis, ita cum consuli ordinatio, & præfatio.

Vm plerisque aliis prouinciarum magistratus ad meliorem iam formam traduximus, qui

NOVELLA CONSTIT. CIIII.
Habeto Sicilia pztorem, qui & res ciuiles...

DE CONSVLIBVS.

TIT. VI.
NOVELLA CONSTIT. CV.
Idem Aug. Stratiſi comit ſeratum largitionis...

PRAEFATIO.

Conſulatus nomen & cauſa priſcis quidem Romanis aduerſus hoſtium aduentum...

CAP. I.

Quantumcunq; ergo competens eſt dari ab eo qui a nobis eligitur per annum conſul...

in Circenſibus, & beſtiarum ſpectaculis, & thymeleſ delectatione, nullo horum noſter priuabitur...

De vxore conſulis.

CAP. II.

SI autem etiam vxorem conſul habeat: deſinita eſt a nobis & circa illam expenſarum menſura...

et ſe habere putauerit: ſolo prohibito aurum omnino iaculari: quod imperatori tantum tributum eſt...

Aliorum autem quae a nobis decreta ſunt, & conſcripta in deſcriptione quae hac continetur...

Nullus igitur eam egredi praſumat, nec ſi vehementer idoneus ſit...

remis, vt conſulatum immobilis reſpublicae ſtatuamus. Subiaceat igitur (ſicuti praediximus) noſtra diſpoſitio huic legi...

EPILOGVS.

Tua igitur ceſtudo hanc noſtram ſuſcipiens legem, perpetuam eam in ſua manere ſortitudine...

DE VSVRIſ NAVIIGIS.

TIT. VII.

NOVELLA CONSTIT. CVI.

Imp. Iuſtinianus Aug. Petro glorioſſi, praefecto ſacrorum praetoriorum.

PRAEFATIO.

Nvncium audivimus a tua ceſtitudine cui occaſionem nos ipſi praebuimus. Duo enim ipſos Petrum & Eulogium ſupplicaffe noſtrae ſicrae poſtulae...

eramentum hoc ipsum asserit, & sic iuratorum cautionem exponat, & per eam hanc quae superius dicta sunt, profiteatur.

¶ post annum ex tria edicta in alteram sententiam. C A P. III.

Omne vero causarum finem volentes celeriter pervenire, illorum malignitatibus obviamus, qui tantummodo proponunt actiones, nolunt autem usque ad finem exercere iudicium, dicentes legem esse, quae decernit neminem actiones suas exercere nolentem compelli.

¶ Si vero apud iudicem initium litem non acceperit, sed tantum conventionali libello quicumque pulsatus est, aut precibus nostrae oblatas clementiae: iussio nostra super hoc prolata, sive scriptis, sive per mandata iudici fuerit intimata, & ea adversario per eum cognita: etiam sic licebit pulsato ire ad competentem iudicem, & per eum suum adversarium simili modo vocare: ut si quidem sui presentiam actor fecerit, causa secundum legum ordinem examinata suam legitimum sortiatur.

¶ Si vero propositis edictis vocatus ad iudicium venire, & suas intentiones aut per se aut per legitimum (sicut dictum est) procuratorem propo-

nere noluerit tunc & aliud unius anni spatium ei concedimus: intra quod nisi suam intentionem fuerit prosecutus, damus licentiam iudici, & absente adversario, partis permanentis allegationes secundum nostras leges examinare: & veritate subtilius requisita legitimam proferre sententiam. Si vero intra praedictum anni spatium venerit: & suas intentiones exercere voluerit: iubemus iudicem modis omnibus expensas vel sumptus quos propter litem pulsatus permanentes in iudicio sustinuerit, ante omnia exigere actorem, & pulsato dare: & sic actorem permanere, donec causa finem secundum leges accipiat. Nam si tantummodo venerit, & expensis sine sumptibus datis solum annale tempus interrumpere voluerit, & iterum a iudicio recedens, usque ad exitum causae non remanserit: iubemus eum post praedictas edictorum & annalis spatij observationes ab omni cadere actione quam sibi competere contra pulsatum existimabat. Deterior namque dolor eius agnoscat, qui interruptam litem deseruit, quam qui semel acceptam dereliquit. Legis autem privilegio, quae nolentibus non imponit necessitatem proprias actiones movere, illis tantummodo uti concedimus, qui nullam secundum praedictos modos adversario moverint quæstionem.

EPILOGVS.

Hæc autem omnia obtinere decernimus in causis quæ necdum vel iudiciali sententia, vel amicabili conventionione, vel alia iuri cognita decisione finitæ sunt. Theodote patens charissime, atque amantissime. Illustri itaque magnifica auctoritas tua presentem nostri numinis legem in perpetuum valituram, edictis in hac regia urbe propositis, & præceptionibus in vniuersis provinciis sub tua constitutis iurisdictione directis faciat manifestam: ut omnes ea quæ pro utilitate eorum sancimus, a se custodienda cognoscant. Dat. III. Idus Septemb. Constantinop. Imperij D. Iustiniani PP. Anno xv. Basilio v. C. Colf.

IN MEDIO LITIS NON FIERI SACRAS FORMAS, AUT SACRAS IUSSIONES: SED SECUNDUM ANTIQVAS LEGES GENERALES LITES DECIDI.

TIT. XIII.

NOVELLA CONSTIT. CXIII.

Imperator Iustinianus Augustus Theodosio sacratam praesentium praefatio.

PRAEFATIO.

Omnia secundum nostras leges agi volentes, & harum virtutem servari studeantes, perspeximus presentem scribere legem ad ipsarum legum observationem. Agnovimus enim quoniam quidam iudicum volentes eis qui causas dicunt, tergiversari, & celare suas festinantes, dilaciones excusant se frequenter, dicentes quod sacre formæ sacre iussiones aut dispositiones spectabilem nostrorum referendariorum insinuat eis sunt, tanquam disponentes quemadmodum oporteat negotium examinari aut iudicari.

CAP. I.

ET propterea sancimus, ut dum litæ examinatur, sive in pecuniariis, sive in criminalibus, aut aliis quibuscumque emergentibus causis apud iudices, sive hic, sive in provinciis, neque pragmaticum typum, neque aliam præscriptionem, neque sacram nostram quamlibet ex scripto aut non scripto iussionem aut dispositionem in hac regia civitate spectabilem nostrorum referendariorum, aut alterius cuiuscumque, disponentem eos quomodo de-

CAP. III.

UT autem omnes nostri subiecti, & maxime qui litibus alterantur, nostram pro se novissimam providentiam, & nullam hanc facram nostram circumveniant legem, neque ignorantiæ in ea proponat: sancimus in vnoquoque negotio initium apud iudicem accipere ex processibus mox, & ante ipsam personarum firmationem inscribi eam, & monumentorum fieri partem. Sic enim gestis præfulgens prohibebit ea quæ præter eius virtutem tentantur circa eam, & circa ipsam forsitan personarum firmationem: & prævaricari eam nitentibus per multa interminata reprobabit à talibus eos præsumptionibus, & propriis tempus non finet fieri poenis. Ut enim iniquitatem simul & iniustitiam per omnia expellamus: propterea presentem potissimum legem, vndique eam, & per eam alias causas & incircumvenendas custodientes reipublicæ leges, secundum quas & nos ipsi imperium, quod Deo dante suscepimus, custodire, nostramque rem publicam ab his legibus muniri semper optamus.

EPILOGVS.

Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc facram declarata sunt legem, tua celsitudo servare quidem studeat: omnibus autem palam facias, proponens quidem eam in hac felicissima civitate, præceptis autem solemnibus utens ad provinciarum praefides: ut omnes homines sciant eam quam super eos habemus providentiam. Datum x. Kalen. Decemb. CP. DN. Iulij PP. Augusto, anno xv. Basilio v. C. Conf.

VT DIVINAE IUSSIONES SVBSCRIPTIONEM HABEANT GLORIOSISSIMI QUÆSTORIS.

TIT. XV.

NOVELLA CONSTIT. CXIII.

Imper. Iustinianus Augustus Theodosio sacratam praesentium praefatio.

PRAEFATIO.

NOstræ serenitatis sollicitudo remediis inusitata subiectorum, nec cessamus inquirendi si quid sit in nostra republica corrigendū, ideo nuncque voluntarios labores appetimus, ut quiete aliis præparemus. Vnde ad vniuersorum utilitatem pertinere perspeximus, si sacras etiam iussiones quæ competentibus iubeamus cautela procedere, ne aliquibus liceat eas pro sua voluntate profiteri.

CAP. I.

NAm presenti lege decernimus, nullam diuinam iussionem neque per viri magnifici quaestoris adiutores, neque per aliam cuiuscumque militie aut dignitatis aut officij personam, cuiuscumque iudicis confectam, a quolibet suscipi cognitorem, cui magnifici viri quaestoris annotatio subiecta non fuerit, qua continueatur & inter quos, & ad quem iudicem, vel per quam fuerit directa personam: quatenus omni posthac ambiguitate submota, nulla cuiuscumque executionis relinquatur occasio: scientibus iudicibus vel administratoribus vniuersis, quod si in quolibet negotio facram susceperint iussionem, nisi cui quaestoris viri magnificentissimi fuerit subiecta annotatio, multa viginti librarum auri, & officium eorum simili poena plectetur: quibus iubemus, si qua talis iussio ad eos pervenerit, mox ad praedictum virum magnificum quaestorem referre, aut cum illo qui hæc ingerit, destinare: ut cum vindicta procedat, quam in falsarios iura-

debet inchoatum examinare aut indicare negotium: insinuare iudicantibus, aut insinuatari valeat: sed secundum generales nostras leges causas examinari & decidi. Quod enim in legum positum est potestate, non egebit aliqua extrinsecus dispositione. Si quod enim ad nos negotium, apud iudicem iam dictum, aut antequam hoc principium sumat, perspeximus nos hoc per proprium nostrum aut iudicis egebit iudicio. Sicut enim a nobis per sacrum (sicut dictum est) iudicium disposita aut decisa, non egebit aliorum examinatione, aut iudicio, aut retractatione aliqua: sic nos (quibus Deus faciendi potestatem donauit) si aliquid iudicium in quolibet negotio proulerimus, non alij iudici hoc committimus sive per formas, sive per dispositiones spectabilem nostrorum referendariorum, aut alterius cuiuscumque, quomodo convenit hoc negotium examinari aut iudicari: ut pote quia a nobis semel iudicatum est, quod retractari a nullo valeat: his videlicet tenentibus quando scripta talis aliqua nostra procedit sententia. Si vero aliqua dubitatio iudici de aliqua fiat lege: nunciat ad nostram potestatem, & a nobis expediet causæ scriptam declarationem aut interpretationem, & secundum eam decidat litem. ¶ Si vero dum causa dicitur pragmatica nostra forma, aut dispositio spectabilem nostrorum referendariorum, aut alterius cuiuscumque, aut aliud aliud horum, quæ dicta sunt omnium iudicantibus insinuetur, ordinans in his examinationem, aut sententiam: iubemus iudicem quidem omnino non respicere: sed his vacantibus, & nullam penitus habentibus virtutem, secundum generales nostras leges causas examinare, & legitimo fini contradere. Si autem hoc non custodierit iudex, decem librarum auri eum subiacere poenæ: ut etiam aliam nostram maiorem indignationem experiat: eidem poenæ subiecto & eo qui præsumet talem aliquam dictare formam, & ministrantibus ei, & talem aliquam dispositionem facientibus spectabilem nostris referendarijs. Et hæc dicimus sive ex sacra nostra sanctione iudicare quispiam deputatus est, sive ex præcepto iudiciali, sive secundum arbitrium, aut compromissariorum schema quaestionem audit, sive scripto, sive sine literis. Sed vel si quis iudicij præsumperit sententiam proferre: hanc ita infirmam esse volumus, ut neque appellatione indigeat, neque ex compromisso inferatur poenæ. Nos enim omnes iudices secundum generales nostras leges examinationes & sententias ferre volumus. Illud quoque indubitatum erit, quia neque iudicialis quaestor valebit iussio extra quod ordinatum est hac nostra lege.

CAP. II.

SUPER hoc autem & illud iudices nosse opus est, quia competēs est eos & quæ adhuc & nunc moventur quaestiones, secundum generales determinare leges, vel si quispiam præcessit impertrans sanctionem disponentem iudicantis examinationem, aut sententiam. ei enim qui tale aliquid impetravit iam sententiamque definitivam nondum promeruit, nihil ex his quæ impetravit, prodesse volumus. Si enim semel pervenit sententia definitiva data: nequaquam hanc ex nostra hac perferuntari lege iubemus: licet appellatio subsecuta sit, aut retractationis est aliqua species contra sententiam. Eam autem iussionem quæ non disponit quidem iudicantem, aut iudicare futurum, quomodo oportet quaestionem fieri: aut iudicium inferri: causam vero fini studiose tradi legitimum vultu actorem imponet editionem, aut iudicem coget legitimam proferre sententiam, aut simul alium iudicem secundum nostras praescriptas leges & fieri, & valere, & scriptis, & sine scriptura non prohibemus.

novelle 115e cap. 3.

Les lois suivies en France sur la disposition
de cette constitution.

Les enfants doivent être institués ou nommé-
ment en héritier par un juste cause.

aussi cause de réhabilitation marquée par
la nouvelle. Les ordonnances de nos rois
notamment celles de 1456. et 1649. ont
ajouté celle ou les Enfants de mari-
ent par le contentement de leurs pères,
avant d'avoir atteint l'âge ou ils peuvent
requerir de se contenter.

La jurisprudence des pères fixée sur la ques-
tion de savoir si le fidei commissum univer-

sel fait en faveur de l'égitimé ou de l'illégitime
a été fait d'institution cause qui soutien-
nent l'affirmative s'appuyent de la
loi 156. au Code de inofficis testam.

à laquelle ils disent que la nouvelle
s'oppose. Les autres soutiennent
qu'en suivant l'usage positif on peut
de la nouvelle le fidei commissum appelle
plus.

L'enfant à qui on pose ou vit fait
de donations ne peuvent et qui n'au-
-rent plus de l'institution pourroit faire
casser le testament.

uz, alisque parentibus, postquam reliquerint filii...

Res autem ita relictas sine donata potest...

De eo qui in aliquo instrumento nominatus est filius.

CAP. II.

Ad hoc autem & illud sancire perpeximus, ut si...

De muliere qua sine dotibus instrumentis nupsit.

CAP. III.

Hoc quoque presentis constitutioni perpeximus...

De nuptiis illustrum ut cum dotibus instrumentis sunt.

CAP. IIII.

Via vero legem dudum protulimus iubentem...

De eam matrimonium est sine dote, & conu...

CAP. V.

Via vero legem dudum protulimus precipientem...

De Leoniana & Constantiana constitutione.

CAP. VI.

Illo indubitanter observando, ut Leonis pater...

penitus modo valere permittimus: sed licentiam...

Soluto per repudium matrimonio quomodo & apud...

CAP. VII.

Illud quoque disponendum esse perpeximus, ut...

De insula diuinitatis causa mariti remissa.

CAP. VIII.

Via vero plurimas in veteribus & nostris legibus...

si substantiam omnem sisco secundum antiquas...

De insula diuinitatis causa mariti remissa.

CAP. IX.

Causas autem pro quibus rationabiliter potest...

Ut non liceat consensu matrimonium dissolueri...

CAP. X.

Via vero ex consensu aliqui usque ad presentem...

in regem eorum, & in fiscali solutione & reliquis

ordinati. Si vero qui aut episcopo, aut oeconomis, aut

De permutatione rerum ecclesiasticarum.

CAP. VII.

Hoc vero iubemus, ut excepta sanctissima maiore

Et quoniam cognouimus ab aliquibus fieri

Si emphyteusa ecclesia per biennium in soluendo

CAP. VIII.

Si vero quis aut locator aut emphyteuta alienatus

rei competentis aut sanctissimae maiori ecclesiae,

Ut licet pro redemptione captiuorum res immobiles

CAP. IX.

Sanctissimas vero ecclesias omnes seu oeconomis

Ad haec iubemus, ut nulla necessitas sanctis-

Dis

De sacris vasculisque ecclesiae vel oratorij.

CAP. X.

De sacris autem valis competentibus sanctissimae

Quibus parvis subiciantur qui praesertim consuetu-

CAP. XI.

Si vero praeter haec quae inferra sunt praesenti le-

EPILOGVS.

Eminentia igitur tua, quae per praesentem legem

VT PARTICVLARES VSURARUM SOLUTIONES IN DUPLOM COM-

TIT. IIIII.

NOVELLA CONSTIT. CXXI.

Imp. d. N. August. Basilio praesidi Tarf.

PRAEFATIO.

Um decuriones videamus nobis insistere preci-

de legibus contrarias artes, & per fraudem exco-

CAP. I.

Docuerunt enim potentiam nostram Eusebius &

CAP. II.

Cum igitur leges nostrae nihil ultra duplum

EPILOGVS.

Quae itaque nobis placuerunt, & per hanc sa-

EDICTVM PIENTISSIMI DOMI

ni nostri Iustiniani de formula

TIT. V.

NOVELLA CONSTIT. CXXII.

PRAEFATIO.

K 4

tra facultates aut fideiussores eorum habeat actionem. Illi vero qui publicorum collationum aut...

CAP. VII.

Nulli vero iudicum licebit Deo amabiles episcopos cogere ad iudicium venire pro exhibendo testimonio...

Ne propter quamlibet causam episcopus ad sacrum iudicium trahatur.

CAP. VIII.

Ed neque pro qualibet pecuniaria causa vel criminali episcopum ad iudicium civilem aut militare inuitum producere...

Ne episcopi proprias ecclesias relinquant.

CAP. IX.

Interdicimus autem Deo amabilibus episcopis proprias relinquere ecclesias, & ad alias regiones venire. Si vero necessitas faciendi hoc contigerit...

Ne archiepiscopi & patriarche sapias in annis singulis concilia & synodus celebrentur.

CAP. X.

Ut autem omnis ecclesiasticus status, & sacre regule diligenter custodiantur: iubemus unumquemque beatum archiepiscopum & patriarcham...

iuslibet venerandi collegii aut schematis constituti ad tabulas ludere, aut aliis ludibus participes aut inspectores fieri...

Ne quis ante causam exitum excommunicetur.

CAP. XI.

Omnes autem episcopis & presbyteris interdicimus segregare aliquem a sacra communione antequam causa monstretur propter quam...

Qualiter esse debent qui in clericis ordinantur.

CAP. XII.

Clericos autem non aliter ordinari permitimus, nisi literas sciatis, & rectam fidem vitamque habeant honestam...

De aetate presbyterum & ceterorum clericorum.

CAP. XIII.

Presbyterum autem minorem trigintaquinque annorum fieri non permitimus. Sed neque diaconum aut subdiaconum minorem viginti quinque...

De vxoribus clericorum.

CAP. XIII.

Si autem tempore ordinationis clerici cuiuscumque collegii aut ordinis, accusator aliquis apparuerit dicens eum indignum ordinatione esse differatur ordinatio...

ab episcopatu. Si vero post ordinationem presbyter aut diaconus aut subdiaconus vxorem duxerit: expellatur a clero...

Quibus casibus curiales clerici ordinari possunt.

CAP. XV.

Sed neque curiales aut officiales clericum fieri permitimus: vt nox hoc venerabili clero iniuriat. Si vero tales personae in clero constituantur...

Ut ordinationes gratis fiant.

CAP. XVI.

Sed neque clericum cuiuscumque gradus dare alii quid ei a quo ordinatur aut alij cuiuslibet personae permitimus: solas autem praebere eum consuetudines...

Quomodo seruus ordinari possit, aut adscriptus. CAP. XVII.

Si seruus sciente & non contradicente domino in clero ordinatus fuerit: ex hoc ipso quod constitutus est, liber & ingenuus erit. Si vero ignorante domino...

De adificatoribus ecclesiarum.

CAP. XVII.

Si quis oratorij domum fabricauerit, & voluerit in ea clericos ordinare aut ipse, aut eius heredes: si expensas ipsius clericis ministrant, & dignos denominant...

Ut omnes clerici res suas in sua potestate habeant.

CAP. XIX.

Presbyteros autem & diaconos & subdiaconos, cantores, & lectores, quos omnes clericos appellamus, res quolibet modo ad eorum dominium venientes...

Quibus poenis subiciantur clerici qui falsum iurauerint testimonium.

CAP. XX.

Reuerendissimis autem presbyteris aut diaconis etiam, si inuenti fuerint pro pecuniaria causa falsum perhibuisse testimonium: sufficere pro verberibus, tribus annis separari a sacro ministerio, & monasterijs tradi...

Ut clerici apud proprium commentiantur episcopum.

CAP. XXI.

Si quis contra aliquem clericum aut monachum, aut diaconum aut monasterium aut ascetiam habeat aliquam actionem: adeat prius sanctissimum episcopum...

fugientem agriculturam, aut quasi aliquid rapientem, aut propter aliquam culpam in monasterium cum ingressum proprio domino hunc reditum cum rebus quas probatur in monasterium introduxisse iurando primam, quia nihil patitur a suo domino percipiente. Si autem intra triennium nullus conuerit, aut inquietauerit, aut contra aliquam memoriam personarum questionem fecerit, abbas monasterij post transcursum triennalis temporis, si talem virum dignum indicauerit, tunc det ei schema, & nullus sit ei postea molestus propter fortunam, donec tamen deget in monasterio. Res autem quas in monasterio introduxisse videtur, illas domino reddatur. Si quis autem memoratarum personarum reliquerit monasterium, & ad secularem venerit vitam: aut in ciuitatibus, aut in agris circumueniens, propriam fortunam reddatur.

Ut monachi in vno conuasi habitent.

CAP. XXXV.

In omnibus autem monasteriis, quae cœnobis dicuntur, iubemus secundum canones monachos in vno habitaculo omnes sparati dormire, ut mutuum alterutris testimonium castæ conuersationis præbeat: nisi quidam tamen eis aut propter longuam in monasterio conuersationem quiete volentes viuere, aut senectutis atque corporis infirmitatis causa in remotis cellulis intra monasterium constitutus degant: & hoc cum conscientia & voluntate abbatis fieri. Hæc omnia in monasteriis & ceteris scœniarum seruantiis, in nullo loco nostræ reipublicæ esse monasteria quoque fecundum leges factis inter aliquos, siue sponsus monasterium ingrediatur, recipiatque pro sponsalibus arrarum nomine sunt data: siue sponsa monasticam vitam elegerit, illa solummodo reddat quæ similiter arrarum nomine accepit, pena vtrique parti concedenda.

Conditionem nuptiarum, vel liberarum non extare si quis monasterium ingrediatur.

CAP. XXXVII.

Si quis sub conditione nuptiarum, siue liberorum sine dotis causa, siue antenuptialis donationis donauerit, siue reliquerit suis liberis, siue alij cuicumque personæ hereditatem, siue legatum, aut ab initio pure relinquens eis, oneret eos substitutione, aut restitutione, aut sub vna prædictarum conditionum reliquerit, vel donauerit, substitutiones vero vel restitutiones eis fecerit adiectis conditionibus quibuscumque ex his quæ superius enumeratae sunt: sanctimus, si personæ talibus conditionibus subiectæ, siue masculi, siue foeminae, monasteria ingrediatur, aut clericus aut diaconus, aut asecritæ, siue tales conditiones inualidas, & pro non scriptis esse. hoc autem solatio & clerici & diaconus ecclesiarum fruatur, si vsque ad suam vitam in his perseverauerint, ut res sub tali conditione donatas aut relictas, ad pia opera expendant, aut relinquat. In personis enim quæ in monast-

rium vel asecritum ingrediuntur, & relinquunt huiusmodi conuersationem castam: monasterio aut asecritio ubi à principio ingrediuntur, re sub tali conditione donatas aut relictas, cum alia eorum substantia competere volumus. Si tamen in redemptionem captiuorum, aut egentium alimenta sub prædictis conditionibus substitutio aut restitutio fiat: ex nullo memoratarum modo eam excludi permittimus.

Ut qui monasteria ingrediuntur, se sub quibusdam adiectis monasterio.

CAP. XXXVIII.

Si qua mulier, aut vir monasticam elegerit vitam, & intraverit monasterium: si filius non extantibus, monasterio quod ingrediatur, res eius competere iubemus. Si vero talis persona filios habeat, & non antequam intraret monasterium, de suis rebus fecerit dispositionem, & legitimam partem filijs deputauerit, etiam sic liceat ei postquam monasterium ingrediatur, suam facultatem in proprios diuide e filios: ita tamen, ut nulli filiorum suorum inuicem legitimam partem, quam vero non dederit filijs partem, monasterio competat. Si vero omnem substantiam inter filios diuidere voluerit, propria sua personam filijs connumerata, vnam sibi partem omnibus modis retineat, quæ debeat iuri monasterij competere. Si vero in monasterio degenens moriatur antequam inter filios suos proprias distribuatur res, legitimam partem filijs percipiant, reliquam vero substantiæ pars monasterio competat.

Ut solutis sponsalibus per monasterij ingressum simpla tantum aræ reddantur.

CAP. XXXIX.

Sponsalibus quoque secundum leges factis inter aliquos, siue sponsus monasterium ingrediatur, recipiatque pro sponsalibus arrarum nomine sunt data: siue sponsa monasticam vitam elegerit, illa solummodo reddat quæ similiter arrarum nomine accepit, pena vtrique parti concedenda.

Si vir aut vxor ingrediatur monasterium.

CAP. XL.

Si vero constante adhuc matrimonio, aut vir solus, aut vxor sola intraverit monasterium, solutur matrimonium & citra repudium, postquam tamen persona pergens ad monasterium schema perceperit. Et si quidem vir elegerit monasticam vitam: restituit prius mulieri dotem, & si quid aliud ab ea receperit. & super hoc ex nuptiali donatione tantam partem quantum ex morte viri competeat mulieri secundum pactum dotalibus instrumentis insertum. Si vero mulier fuerit monasterium ingressa, simili modo retineat vir nuptialem donationem, & casum dotis ex morte mulieris placitum: reliquum vero dotis mulieri restitui præcipimus, & si quid aliud ex rebus mulieris apud eam inueniatur. Ambobus autem monasticam vitam eligentibus, iubemus vacantibus dotalibus placitis, virum retinere donationem antenuptialem, & mulierem propriam accipere dotem, & quicquid aliud viro dedisse probetur: ut vnusquisque citra damnum suis fruatur rebus nisi forte sponsus sponsæ, aut sponsa sponso, aut maritus vxori, aut vxor marito aliquid donare aut cedere voluerit: quoniam neque ex pactis nuptialibus viro aut mulieri lucrari aliquid conceditur.

Ne liceat parentibus exheredare filios qui ingrediuntur monasteria, velus ingratos.

CAP. XLI.

Nvllam vero licentiam damus aut parentibus filios, aut filijs parentum, secularem vitam sectantes, & relinquentes, velut ingratos à sua excludere hereditate, monasterium aut monasticam vitam subsecutos. Interdicimus autem parentibus filios suos monasticam vitam eligentis, ex venabili & monasterijs abstrahere.

De mu

De monacho monasterium deserente.

CAP. XLII.

Si monachus reliquerit suum monasterium, & in aliud ingrediatur: quousque res tempore quo monasterium dereliquerit, habere videbitur: proprio monasterio in quod ab initio ingressus est, eas competere iubemus. Providere autem sanctissimos locorum episcopos, ut neque monachi neque monachæ circumueant ciuitates, sed si quod necessarium responsum habuerint, per proprios responsarios hoc agant, in suis manentibus monasterijs. Si monachus reliquerit monasterium, & ad secularem vitam migrauerit: hunc militia, & honore, si quem habet, prius spoliatum, ab episcopo locorum & prouincie iudice in monasterium mitti: & res quas postea habuisset probatus fuerit monasterio in quod mittitur, competere. Si vero rursus reliquerit monasterium: tunc cum iudex prouincie in qua inuentus fuerit, teneat, & subdito sibi officio commoneat.

De rapieribus sanctimonialium.

CAP. XLIII.

Si quis rapuerit, aut sollicitauerit, aut corruperit asecritum, aut diaconisiam, aut monasterium, aut quamlibet aliam foeminam venerabilem habitum habentem, huius res est talis sceleris participio iubemus venerabili loco in quo talis foemina habitabat, per locorum sanctissimos episcopos & economos eorum, nec nisi etiam cuiuslibet prouincie iudices & eorum officia vindicari. Eos autem qui talia deliquerint, & participes eorum sceleris fuerint, capitale periculum sustinere: talem vero mulierem vbiicumque est, cum propriis rebus in monasterio recondi, in quo cautius custodiri possit, ut non rursus in eodem crimine reperitur. Si vero diaconissa fuerit, & huius habuerit legitimos, legitimam partem dari filijs. Si autem intra vnum annum postquam cognoscitur tale facinus commisisse, tales res ipsi venerabilium domorum non vindicentur: iubemus omnibus modis comitem priuatarum hinc nostro has assignare, locorum iudice qui helexerit easdem res vindicare, & singulo priuando, & multam quinque librarum auri à comite priuatarum exigendo.

Ne liceat laicis & seruicis vbi monachi schemate.

CAP. XLIII.

Omnia itaque generaliter in seculari vita conuersantibus, & maxime theatralia exercentibus viris ac mulieribus, necnon & prostribus interdiciamus vti schemate monachi, aut monastice, aut asecritæ, aut cuiuscumque personæ huiusmodi imitari schema: scientibus vnueris presentibus aut vti tali schemate, aut imitari, aut illudere in quacumque ecclesiastica disciplina: quia & corporalia supplicia sustinebunt, & exilio tradentur, prouidentibus hæc rei non solum locorum episcopis, & qui sub eis sunt clericis, sed etiam militaribus ciuilibusque iudicibus, & quæ sub eis sunt officijs, & locorum defensoribus. Penas autem presentis legi insertas, quæ etiam ex prioribus legibus sunt notæ non solum in futuris, sed etiam in præcedentibus casibus seu relictis valere, & omnibus modis vindicari sancimus. Per presentem enim legem nuper dispositas videlicet penas in solis futuris temporibus seruari iubemus.

EPILOGVS.

Tua igitur gloria, quæ per presentem legem in perpetuum valituram nostræ sauxit tranquillitas, per omnia custodiri prouideat. Dat. K. iend. Maij Constantinopol. iust. PP. Avg. Basilio V. C. Conf. missa Petro præfeco prætorio.

VT LITIGANTES IURENT IN EXORDIO LITIS, quia neque promiserunt dare iudici-

bus, neque dabunt: & de spoliis: & ut quæ iurentur, referendarij compleant, & nollit miscant senectipos causas, & per se exequantur.

TIT. VII.

NOVELLA CONSTIT. CXXIII. Imper. Iulianus Augustus Petro gloriosissimo sacrorum prætorum præfeco.

PRAEFATIO.

Presentem legem proficimus, ut & iudicium puritas appareat, & non valeat litigantium subraugum circumuenire leges.

CAP. I.

Iubemus igitur, quoties apud quoscumque iudicatos aut administratos, lites, aut appellationes examinantur: præ omnibus principales litigantium personas, aut illos ad quos in medium negotium forte migrauerit, in presentia iudicum iungentes sancta euangelia, iurare, quod nihil penitus iudicibus, aut patrocinij causa ipsis, vel alij cuicumque personæ pro hac causa quolibet modo dederint, aut promiserint, aut postea dabunt vel per se, vel per aliam quamcumque mediam personam: exceptis iis quæ propriis aduocatis pro patrocinio præstant, aliisque personis quibus nostræ leges dari disposuerunt. Hæc autem seruari præcipimus & in sacro nostro consistorio, quando consultationes intromittuntur, ut sub presentia sacri senatus memorata sacramenta prærentur. Si autem (ut contingit) aliqui litigantium nequeunt ad iudices venire, tunc iubemus presentes quidem iurare prædictum iurandum: ad absentes autem dirigere officijs ministrantibus aliquos cum aduersa parte, ut eis presentibus memorata sacramenta similiter præbeantur. Si vero mulier fuerit, quæ propter honestatem vitæ extraneis viris se monstrare non conseruit: tunc & absente aduersario, ex officio missos memorata suscipere sacramenta. Si autem abesse partes in aliis locis contingat, aut vnam earum præcipimus absentem in prouincia in qua degit, iurandum modo à nobis dicto sub gelis monumentorum apud iudicem prouincie, aut apud locorum defensorem præbere. Illo videlicet generaliter obseruando, ut si quis litigantium absens vel presentis huiusmodi iurandum præbere noluerit, & hoc manifestetur iudici, per sententiam eius actor quidem casum actionis reus autem condemnationem sustineat.

Si penitentia duntaxat litigator personam sui aliquid dedit, profectus.

CAP. II.

Si quis autem ex litigatoribus dixerit se dedisse aliquid aut promississe, & personam declarauerit, & hoc probauerit: ipse quidem in euctu litis veniam mereatur: qui vero accepit, aut promissionem suscepit, aut ei probetur: si quidem pecuniaria sit causa, quicquid datur, triplum: quod vero promittitur, duplum à comite rerum priuatarum exigatur, & dignitatem seu cingulum quod habet, in vtroque casu amittat. Si autem criminalis sit accusatio, confiscationem propriæ substantiæ patiat, & mittatur in exilium, qui propter acceptionem alienum crimen in se transponi festinauit. Si autem datum aut promissum litigator probare nequiverit: iure persona quæ datum aut promissum dicitur suscepisse, quia neque per se neque per aliam personam aut accepit, aut promissionem habuit, & hoc præbito sacramento, ipse quidem liber sit: litigator autem qui non potuit ostendere, in pecuniariis quidem causis estimatione litis à comite rerum priuatarum exigatur: lite quippe euentum proprium sustinente: in criminalibus autem causis confiscationem suarum rerum sustineat, & causæ apud competentes iudices secundum ordinem legum terminentur. Si autem à litigatore manifestetur persona quæ memorat

refutaverit iurandum, ita in criminalibus quam in pecuniariis causis, memoratis subiacet poenis. Si quis autem litigantium iuraverit non dedisse, aut non promississe, infra decem vero menses post prolatam sententiam numerandos ostendatur dedisse, memorate poene & contra dantes: & contra accipientes habeant locum. In causis autem quae per tutores aut curatores aguntur, sacramenta quidem tutores aut curatores praesentent. Si qua vero memoratarum poenarum locum habuerit per talia sacramenta: hanc tutores aut curatores sustineant, nullo ex hoc praedictio generando iis qui sub tutela aut cura esse noscuntur.

De illi iis sportulis prohibendis.

CAP. III.

ET hoc quoque praecipimus ab omnibus iudicibus tam militaribus quam civilibus in omni loco nostrae reipublicae custodiri, ut neque magistris, neque praefectis, neque alij quicumque executori concedant aliquid amplius a quacumque persona sportularum nomine percipere, quam nostris legibus declaratum est, nec si sacra nostra tranquillitatis proferant iussionem. Sed si quidem inveniunt aliquid amplius exigentem licentiam habeant & comprehendere hunc, & includere, & quadruplum exigere quod plus acceperit: ut simpliciter quidem damnum passo reddatur, triplum vero inferatur avario. Si autem civilis aut militaris iudex sine interpellatione, seu quolibet modo neglexerit iussum (sicut diximus) vindicare, ex sua substantia quadruplum secundum praedictum exigatur modum. Ipsam vero poenam exigi iubemus per comitem nostrarum rerum privatarum. Et competentem iudicem si cognoverint aliquos ex suis officiiis executores sportularum nomine contra nostras leges aliquid exigere, & hoc neglexerint vindicare, damnum licentiam exactis nihil amplius exigentibus quam ex nostra constitutione definitum est, dare: & si quid amplius exigere eos voluerint, licentiam habeant eis resistendi.

Ne iudex aliquis ad transgendum compellatur.

CAP. IIII.

QVia vero lex tam pie memorae patris nostri, quam etiam nostrae tranquillitatis disposuit nullo modo iudices suis sententiis inscribere, tamquam ex imperiali verbo ex non scripto procedentes iussum sit aliquos adhiberi, aut praesentari, sed etiam spectabiles referendarios nostras iussiones secundum quod competitis, facere manifestas, easdem leges firmantes, iubemus spectabiles referendarios in causis quas docent, seu referunt ad nostram tranquillitatem, nullam habere licentiam eos, aut adiutores eorum, vel per se, vel per aliam quamcumque personam tenere aliquem, aut sub fideiussoribus facere, aut aliquid exigere, aut cogere transactiones aut pacta, quaedam cum suis adversariis exponere, aut quolibet modo in quacumque causa se permiscere. Nihil enim aliud facere eos concedimus, nisi solas nostras iussiones in quocumque negotio, aut ex scripto aut non scripto prolatas, competentibus aut deputatis insinuare iudicibus. Si quid autem praesenti legi contrarium aliquis eorum praesumpserit agere: is quidem qui damnum aliquod aut circumventionem in suis rebus pertulerit, nullum praedictum poenis circa ius proprium sustinebit. Qui vero tale aliquid egerit ex sua substantia damnum lxx poenae delatum, per competentem iudicem restituere compellatur: & super hoc cinguli & dignitatis sustinebit amissionem. Hae autem omnia iubemus non solum in futuris causis, sed etiam in his quae iam inchoatae, nondum tamen sunt terminatae, servari.

EPILOGVS.

Tua igitur eminentia praesentem legem in perpetuum validam, eadem solennibus in regia civitate propositis, ad omnium notitiam venire procurat, ut omnes agnoscant quae pro communi eorum beneficio a nobis disposita sunt. Dat. Basilio Consule.

VT IVDICES NON EXPECTENT sacras iussiones, sed quae videntur eis decernant.

TIT. VIII.

NOVELLA CONSTIT. CXXV.

Imp. Iustinianus Augustus, Gabrielis gloriosissimi, praefecti praefecti.

PRAEFATIO.

QVonia quidem iudicantium post multa litis certamina, & plurima a litigantibus facta dispendia in negotiis apud eos motis, suggestionibus videntur ad nostram tranquillitatem praesenti generali lege hoc perpeximus emendare, ne dilationes negotiis ex hoc fiant, & aliud rursus principum examinationis accipiant.

CAP. I.

Iubemus igitur nulli iudicantium quolibet modo vel tempore pro causis apud se propositis nuntiare ad nostram tranquillitatem, sed examinare perfectae causam: & quod eis iustum legitimumque videatur, decernere: & si quidem partes cessaverint in his quae decreta sunt executioni tradi sententiam secundum legum virtutem. Si autem aliquis putaverit ex prolata novissima sententia se lxxsum, appellatione utatur legitima: & hoc secundum ordinem legibus definitum examinatur, & perfectum suscipiat terminum. Si autem duo vel amplius fuerint cognitores litis, & aliqua inter eos emergat dissonantia: etiam sic iubemus unumquemque eorum secundum quod videtur ei, dare suam sententiam.

EPILOGVS.

Quae igitur per praesentem legem in perpetuum validam nostra tranquillitas definit, tam tua celsitudo, quam omnes alij iudices maiores & minores custodire festinent, ut nullus penitus ignoret, quae pro utilitate nostrorum collatorum a nobis disposita sunt: ita tamen, ut universis interdictis proprio praescepto, quatenus sine vilo iniusto dispendio nostris collatoribus insinuatio legis praesentis fiat. Id. Oct. Const. DN. Iustin. PP. A. Basilio V. C. Consule.

EXEMPLVM SACRAE FORMAE DE appellationibus.

TIT. IX.

NOVELLA CONSTIT. CXXVI.

Imp. Iustinianus Augustus, Petri gloriosissimi praefecti praefecti.

PRAEFATIO.

Manifeste Theodosius & Valentinianus sacratissimi principes lege expresserunt, ut causas appellationum quae sacri palatii una cum praefecto Orientalium praetoriorum, qui pro tempore thronum regat excellentiae tuae, secundum formam sacrarum consultationum examinaret. Invenimus autem in huiusmodi examinationibus aliquid evenire, quod & repub. & nostro indignum sit imperio. Litigatores enim & procuratores, & horum advocati, & omnes, qui in huiusmodi causis ministerium suum adhibet, quasi nobis ipsis praesidentibus & iudicantibus praesentibus, tam veste, quam calcamentis, & verbis apud nostros magistratus videntur, quibus solummodo uti convenit eos qui ad maiestatem ingrediuntur Imperatoriam. Quia & ipsi iudices non ex propria persona, sed quasi nobis ipsis praesentibus & interloquutibus, ita suas proferunt sententias.

CAP. I.

QVod de cetero in quocumque iudicio fieri prohibemus: sanctientes, ut sacri quidem nostri

stri palatii pro tempore quae quidem una cum tua excellentia, siue pro tempore sacrorum praetoriorum praefecto huiusmodi causas examinet: non autem ex nostra, sed ex propriis personis interlocutorias proferant, & legibus cognitam edant sententiam: solitis videlicet scriptis in huiusmodi cognitionibus suam adhibentibus ministerium: scientibus quoque magistratibus, quod id genus causas diiudicant, quod si quid hae contra quocumque modo de cetero delicti fuerit admittum, & crimini perduellionis subiacent.

CAP. II.

In omnibus praeterea appellationibus hoc valere iubemus, ut quocumque appellatione interposita, intra praesentem tempus utraque pars fatalem diem obseruaverit, absque omni dilatione iudices tum acta causa, tum iudicata examinare sententiam, & legi ac iuri consentaneam de promere sententiam. Sin vero solus is qui provocavit fatali die ingressus fuerit: iubemus, ut iudices sub extremum fatalem diem, si vel requisitus victor non inuentus fuerit, examinatis actis cause legitimum adsignent terminum. Si solus is qui victorem reulit sententiam ingrediatur, qui vero provocavit, requisitus inuentus non fuerit: praesententur iudices non solum ad extremum vique fatalem diem, sed etiam per tempus reparationis, hoc est tres menses. Quod si ne tunc quidem inuentus fuerit, qui provocavit: non amplius decursu temporis corroboretur sententia, sed vel una tantum parte praesente iudices ad fatalem diem, & iudicata examinet. Et si quidem recte prolatam sententiam inveniunt: eam confirmant. Si quid in ea per negligentiam omisum est: id corrigant, & legitimam edant sententiam. Simulatque vero semel appellationis causa intra eos dies qui dilationis causa praefinita sunt, siue ab utraque parte, siue ab una tantum introduca fuerit non amplius biennij decursu firmiter de cetero capiat sententia, sed attentis oculis veritate ac iure considerato, terminum huiusmodi causis legitimum adhibeant, siue vna, siue utraque parte praesente. Ac propterea iubemus, ut in hoc genere causarum non amplius, quemadmodum in praesentem vique diem obtinuit, in prima appellatione omnes cognitiones conferantur, sed vnaquaeque cognitio suum diem praescriptum habeat.

CAP. III.

Ad hae sancimus, ut omnes iudices appellatione quidem, quae intra deputatos dies offertur, neque interdicta est legibus, omnibus modis suscipiant. Intra utriusque vero dies quam oblata fuit appellatio, & citata in causa cum propria subscriptione praesententur litigatoribus, ut illi pro suo hae auxilio competenti possint insinuare magistratui. Quod si quis iudicum hoc facere superederit: sententia quidem temporis decursu confirmabitur, ipse vero iudex, qui ita non obseruavit, quique huic apparent, omne damnum, quod per causam non editorem aetorum litigator sustinuerit, ex propriis facultatibus ei restituere compellentur, & denarium librarum auri poenam nostris inferendam rebus privatis persolvent.

EPILOGVS.

Gloria igitur, & magnis rebus gerendis nata auctoritas tua praesentem legem & in regia urbe proponere studeo, & alibi mensuram facere procurabo, ut omnes agnoscant, quid obseruare debeant.

VT FRATRVM FILII SVCCEDANT pariter ad imitationem fratrum etiam ascendentibus extantibus. Et ut mulieres non insinuata antenuptiali donatione non lxxantur: non insinuans autem vir, vel si competat nuptiale lu-

crum, eo non fruatur. Et rursus ut mulieres non secundo nubentes, dominae sint partu sponalium largitatis, quarum pars facit vnus filij. Et ut similes sint poenae utriusque sexus, dum siue causa rationabili repudium mittitur.

TIT. X.

NOVELLA CONSTIT. CXXVII.

Idem Aug. Basilio praefecto praefecti.

PRAEFATIO.

NOstras leges emendare nos non piget, ubique utilitatem subiectionis inuenire volentes. Meminimus igitur scripsisse legem, per quam iustum, ut si quis moriatur relinquitur frater, & alterius fratris filios praemortui ad similitudinem fratrum, & praemortui fratris filij ad hereditatem vocentur, paternum ad ingrediendum gradum, & illius fidentes portionem. Si vero moriens relinquit ascendendum aliquos, & fratres ex utriusque parentibus coniunctos sibi, & filios ex praemortuo fratre fratres quidem iustum per ipsam legem cum parentibus vocari: fratris vero filios excludimus.

Ut fratrum filij succedant etiam ascendentibus primi gradus extantibus.

CAP. I.

HOC itaque iuste corrigentes, sancimus, ut si quis moriens relinquit ascendendum aliquem, & fratres qui possint cum parentibus vocari, & alterius praemortui fratris filios: cum ascendentibus & fratribus vocentur etiam praemortui fratris filij: & tantam accipiant portionem, quantam eorum futurus erat pater accipere si vixisset. Hoc vero sancimus de illis filiis fratris, quorum pater ex utroque parente iungebatur defuncto, & absolute dicimus: ordinem, quando cum solis vocantur fratribus, eundem eos habere iubemus, & quando cum fratribus vocantur aliqui ascendentium ad hereditatem, (hoc iubentes ex kalend. Ianuar. praesentis indictionis vnde dicimur.)

Quando donatio propter nuptias insinuata subiacet.

CAP. II.

ILLud quoque dignum correctione aliqua esse iudicantes, partem hoc praesentis facimus legis. ex ipso enim rerum inuenientes experimento, necessarium esse mulieribus, actis monumentorum antenuptiales donationes insinuari, ut vel si principalia instrumenta pereant, (quod facile est) per monumenta matrimonij eius probatio maneat: sancimus necessitatem habere viros ipsos, aut etiam qui pro eis antenuptiales donationes scribunt: si quingentorum solidorum transcendit quantitatem, insinuare eam in actis monumentorum, in regia quidem civitate apud magistrum censuum in provincijs autem apud vniuersitatisque civitatis defensorem, aut apud quos omnino talia documenta conscribunt. Si vero non insinuent eas: quantum quidem ad partem mulieris, etiam sic eas valere iubemus. & si tempus fiat exactionis donationis, & partis eius non opponi mulieri non insinuatam fuisse donationem. Si vero dotalem partem & horum euentus parti viri concedit actionem dotis, aut etiam eius partis: nullam eum habere iuberimus actionem, si non donationem insinuaui in actis monumentorum, sicut dictum est. viris enim habentibus potestatem insinuare donationes, pro non insinuatam periculum mulieribus imminere, inceptum opprobri esse videtur.

Ut mulier quae ad secundas non transe nuptias, si nuptias habeat quantum vnus filiorum.

CAP. III.

Via vero mulieres ad secundas nuptias non venientes, portione aliqua dignas ultra eas quae secundo nubunt, esse putamus: si qua amisso viro, & tectius abstineat nuptiis, habere quidem eas

vsu antenuptialis donationis, sicut prius sancimus habere vero eam & proprietatis tantum, quantum filiorum quantitas faciat: ut secundum proprietatis rationem unus & ipsa filij portionem obtinere videatur. Hec vero valere non in matribus solis iubemus, sed etiam in patribus, & aliis ascendentibus volumus, ad secundas nuptias non venientibus.

Maritimum sine causa dissolvendum non esse.

CAP. IIII.

Q Via vero interdiximus dudum per nostram legem, & viris & mulieribus repudia mittere, & transigere matrimonia (nisi eamen quaedam sit causa nostrae legi cognita) & poenas hoc facientibus & viris & mulieribus impolimus: mutatione quaedam circa poenas viri ac mulieris facientes, & ad melius hoc transformantes, sancimus nullam esse differentiam quantum ad poenam inter virum & mulierem hoc praesumentes: sed istudem poenis quae contra mulieres a nobis definitae sunt, si sine causa nostrae legi cognita matrimonia distrahant, etiam viros subdij, hoc praesumentes, & similes poenas esse in viro, & in muliere in delicto enim aequali simili similes eis imminere poenas iustum esse putamus. Praesentem igitur generalem legem nostram manifestam tua gloria faciat per edita solennia & iis qui hanc maximam civitatem, & qui provincias habitant: ut nullus hominum quae ad salutem communem sancita sunt a nobis, ignoret. Dat. v. kal. Septemb. Constant. DN. Iulian. PP. August. anno MCCCXII. post Conf. Basilij, V. C. anno VII.

DE COLLATORIBVS, ET ALIIS capitulis.

TI. XI. NOVELLA CONSTIT. CXXVIII. Imp. Iulian. Augustini Petro gloriosiss. sacrum praetorium presilio.

PRAEFATIO.

Quaecumque ad utilitatem nostrorum collatorum respiciunt, studentes adimplere, & hanc praesentem ponimus legem: per quam sancimus per Iulium vel Augustum mensem vniuersiuique indictionis, particulares dispositiones collationum futurae indictionis in foro vniuersiuique diocesis gloriosissimorum nostrorum praefectorum sub confectione monumentorum manifestari: declarantes quantum vniuersiue provinciae siue civitati pro vnoquoque iugo, aut vilis, aut centurii, aut alio quolibet, tam in specie, quam in auro, fiscalium causa imminet: indicantes quoque specierum aestimationem secundum mensuram in vnoquoque locotenenem, & quicquid ex his in arcam inferri, aut in vnaquoque dari aut expendi oportet. Sic igitur componatur tales dispositiones provincialium iudicibus mox destinari in praesentibus vniuersiuique indictionis, & per eos proponi in civitatibus sub eis constitutis intra Septembrem aut Octobrem menses. sed & volumus exemplaria eorum ex foro gloriosissimorum praefectorum sine dilatione dari: ut collatores cognoscant quemadmodum debent collationes inferre. Si vero ante insinuationem in alios titulos praeter eos qui continentur particulari dispositione anni, collatores fiscalia exoluant, aut in provincia expendant: iubemus eis in eiusdem indictionis collationes hoc reputari: ut nullum ipsi patiantur damnum. Si vero secundum a nobis definitum tempus non dirigantur huiusmodi particulares dispositiones: qui quidem per tempus gubernant nostrum praetorium, triginta librarum auri poenam persoluant: vniuersiuique vero provinciae contractae quinque & viginti librarum auri poenam exigantur. Si autem iudex nullis easdem particulares dispositiones in provinciis non proposuerit, decem librarum auri poena dampnabitur,

& spoliationem singuli sustinebit: eius quoque officium quinque libras auri exigatur.

CAP. I.

Iubemus vero specierum quidem illationem mox ex principis vniuersiuique indictionis incipere: argenti vero illationis titulum secundum definita tempora.

CAP. II.

Pro fiscalibus autem collationibus de suscepta siue securitate particulares aut plenarias omnibus ab iis qui fiscalia suscipiunt, fieri definitimus, manifestantes & solidorum qualitatem, & specierum, necnon & iugorum, siue villarum, siue centuriarum, & nomina possessionum pro quibus functiones suscipiunt. Si vero secundum praedictum modum de suscepta siue securitate non fecerint: iubemus eos & poenam decem librarum auri exigi, & tormentis subdij: similiter iudicem provinciae decem librarum auri exigi poenam, si de hoc interpellatus non iudicauerit, & compulerit de suscepta siue securitate secundum quem definitimus ordinem scribi.

CAP. III.

Hoc autem iubemus obseruari, si quis forsitan collatorum dubitas de possessione pro qua fiscalia exiguntur, aut pro qua fiscalium quantitate: omnibus modis fiscalium descriptionum custodes cogi a provinciae iudice, aut illo negligente, a locorum sanctissimo episcopo eas praesentare, & fiscalium ostendere quantitatem, & seruitutem publicae descriptionis exigi possessorem.

CAP. IV.

Et in hoc quoque adiuuare nostros collatores expectamus, ut non necessitas inferatur possessoribus sub hypothecis decimationis nominare in auro collationis, sed eos quibus in vnaquoque provincia aut ciuitate periculum fiscalium exactionum imminet, siue vindices sunt, siue curiales, siue exactores, aut canonicarij: aut alij quidam proprio periculo & suscipere pecunias, & transmittere, & expendere in quibus deputatae sunt utilitatibus.

CAP. V.

Et hoc custodiri iubemus, canonicarium talem in provinciam destinari, qui possit periculo ordinantium eum exigere fiscalia tributa, & per nullam occasione impulsorem post eum mitti, & damnum subiectis inferri impulsio: & ipsum vocabulum de extero perimus. Si vero non opportunus iuueniatur canonicarius: non impulsor mittatur, sed illo remoto alter dirigatur canonicarius. Ipsum quoque canonicarium contentum esse iubemus deputatis consuetudinibus, & nullam subiectis inferre laesionem.

CAP. VI.

Si autem aliquando contigerit superindictione cuiuslibet possessionis conferre aut contributaria fieri: ex illo tempore iubemus superindictione suscipiendum, exigi pro eo fiscalia, ex quo tradita est ei superindicta possessio. Non aliter autem superindictione fieri, nisi ex rescripto de hoc examinatio fiat apud provinciae iudicem, & sententia eius procedat definitiens eum qui debet superindictione suscipere. Si quis autem putauerit se laedi, liceat ei provocare, ut in foro gloriosissimorum praefectorum appellatio examinetur, & secundum leges terminum suscipiat.

CAP. VII.

Si vero aliquando contigerit dominum cuiuslibet possessionis aut non apparere, aut ad fiscalium solutionem non sufficere, ut ex hoc superindictione necessitas suscipiatur: iubemus hanc

hanc, repente tradi iis qui conferunt aut contributaria praedia possident, cum omnibus qui in ea inveniuntur agris, & peculis eorum, & enthecis, & fructibus, & animalibus, & omni alio instrumento ibi inuenio. Si vero aut persona quae debet eam secundum legem suscipere, non inueniatur, aut alio quocumque modo differri superindictionem contigerit iubemus gesta consilii apud provinciae iudicem, significancia & qualitate & statum eius possessionis, & omnia in ea inuenta, ut sic eam curiales aut exactores aut officiales suscipiant: & si postea inueniatur qui debeat eam secundum leges suscipere, non aliter fieri, nisi ut quod per occasionem exactorum, aut curialium, aut iudicum, aut officialium eius peius aut minus factum est, ei qui suscipit, restituatur.

CAP. IX.

Hoc quoque iubemus, ut pro pecuniis aut speciebus in provinciis expensis non exigatur collatores ea quae dicuntur transmissoria: pro iis autem quae transmittuntur, non amplius praeteri horum quae ex initio in vnaquoque provincia deputatae sunt.

CAP. X.

Eos autem qui in provinciis pro quibuslibet publicis exactionibus diriguntur, non aliter (choare exactionem, nisi prius provinciali iudicio insinuationem imposita sibi de hoc iussione: ut exoluentes fiscalia tributa, nulli pro his periculo aut damno subiciantur: hoc ipso & super priuatis negotiis obseruando.

CAP. XI.

Hoc quoque iubemus eis quibus fiscalium exactione iniungitur, nullam priuatarum causarum executionem committeri sed si quid eis tale iniungatur, nullo modo praesumere eos hoc agere: ne occasione publicarium functionum nostrae subiecti laedantur.

CAP. XII.

Si autem aliquis pro veritate publica debens tributa, dicat executori esse sibi alium debitorem: non licere executori molestiam aliquam denominato inferre, nisi prius debitor probetur nullo omnino modo posse publica tributa perfoluere. Hoc tamen prius requiri apud iudicem provinciae, si pro veritate debitor est is qui denominatus est, & ita fiat exactione in viroque vero casu si quis aut exequi aut exigere citra ea quae a nobis disposita sunt praesumpsit: & cingulo nudabitur: & confiscabitur, & exilio tradetur. Qui autem iniunxerint aut praeeperint iudex, decem librarum auri exigatur poenam & officium eius quinque librarum auri subiacet poena.

CAP. XIII.

Nulli vero penitus liceat publica tributa exigentium, neque censuibus, aut rationum scriptoribus, aut aliis quibusdam publicae ministrantibus, excusatione vti, quod in sacro loco resideant, contra eos qui dicunt se laesos ab eis in fiscalium exactione.

CAP. XIV.

Nulli autem penitus molestetur pro tributis terrarum quas non possident, sed etiam si contingat agricultores alieni competentes aut adscriptitios propriam habere possessionem, illos molestiam sustinere, nisi forte propria voluntate tali functione se fecerit obnoxium.

CAP. XV.

Eos autem qui publica tributa exigunt, iustis ponderibus & mensuris uti praecipimus: ut neque in hoc nostris tributariis laedant. Si autem collatores prauant grauari se sine in mensuris, siue in ponderibus habeant licentiam specierum quidem mensuras & pondera a gloriosissimis praefectis: auri vero & ar-

genti & reliquorum metallorum pondera a gloriosissimo per tempora comite sacrarum largitionum accipere: & has mensuras & pondera in sanctissima vniuersiuique ciuitatis ecclesia seruari, ut secundum ea & graumen collatorum, & fiscalium illatio, & militares & aliae expensae fiant.

CAP. XVI.

Ciuitatum vero nostrae reipublicae & habitantium eas perfecte prospicientes, iubemus nullam omnino esse licentiam fiscalium exactoribus communicare pecuniis quae operibus & frumentis ciuitatum, & aquae ductibus, aut aliis quibuslibet solennitatibus aut salariis deputatae sunt: aut reinere aliquid ex iis, aut ad proprium lucrum redigere: sed sine aliqua dilatione aut immutatione has praebere, ut proficiant ab initio in quibus deputatae sunt operibus: sed neque possessores aut habitatores ciuitatum praesumere quolibet modo auferre aliquid ex ipsis pecuniis, aut nomine descriptionum, aut pro sportulis dare aliquid ex his aut expendere. Si quis autem dare aut accipere ex his praesumpserit: iubemus cum de suo in duplici quantitate hoc ciuitati reddere. Sed neque provincialium iudices, aut eorum officia, aut alium quemlibet omnino participium habere aliquid ad praedictas pecunias, aut eorum dispensationem semetipsum miscere: sed ciuitatis sanctissimum episcopum & primates, necnon & eius possessores constituere qui, iam partem ciuitatis, & frumentarios, & alios huiusmodi dispensatores. Singulis autem annis impletis, sanctissimum episcopum cum quinque primatibus ciuitatis rationes exigere eos qui ab ipsis ordinati sunt: & si quid ex talibus rationibus apparuerit debitum, aut remansisse: exigi huiusmodi dispensatores periculo eos constituentium: & utilitatibus quibus deputatae sunt, referuari. Si quis autem ex praedictis dispensatoribus inefficax inueniatur: repente hunc remoueri iubemus, aliumque pro eo a sanctissimo ciuitatis episcopo & reliquis possessoribus (sicut praedictum est) ordinari: scientibus iis qui denominantur eos, quia si quod damnum ciuitati contigerit, ex propriis substantiis hoc medebuntur.

CAP. XVII.

Nulli vero liceat eorum qui in officio sunt gloriosissimorum praefectorum, aut in alio officio aut in schola constitutorum, talia ratiocinia committere, neque ex praescripto cuiusdam administratoris, aut alterius iudicis scripti, nec si pragmaticam, aut aliam sanctionem, aut sacrum commentorium accipiat, praecipiens ei aliquid tale. Sed si quid fiat huiusmodi, licentiam habere vniuersiuique ciuitatis sanctissimum episcopum memoratis capitulis talibus personis: referre aut ad nos, ut hoc agnosceret, & illatum ciuitatibus damnum ex eorum substantia restitui iubeamus, & competentem vindictam talibus inferamus.

CAP. XVIII.

Super hoc iubemus, scriuariis operum sub praespecto sacrarum praetoriorum constitutos, nullum participium ad talia ratiocinia omnino habere: vacantibus omnibus per quae eis sine generaliter, siue specialiter aliquid tale pridem concessum est, aut postea impetretur. pro praedictis enim causis rationes nulli committi volumus, nisi nos prodesse ciuitatibus existimantes, virum opinionis bonae, & dignitate ornatum elegerimus, qui debeat a nobis in scriptura dignam iussione percipere continentem nostram subscriptionem, & illius nomen & dignitatem & causas & tempora quorum ei ratiocinia committimus. Eos autem qui a talibus personis rationes exiguntur, omnem habere tutelam iubemus, aliquam quaestione nullatenus sustinentes.

CAP. XIX.

Ad hoc sancimus in nullo nostrae reipublice loco eundem episcopum & iudicem esse, & loci servatorem gloriosissimorum praefectorum, aut magistrorum militaris cinguli: sed nec aliquam exactionem fiscalium tributorum agentem, loci servatorem esse gloriosissimorum praefectorum, aut magistrorum inilitum. Et simpliciter dicendum est, nulum in provinciis fieri loci servatorem praefectorum nisi per nostram iussione in expeditionibus ubi utilitas exigit loci servatorem mitti eiusdem praefecturae, qui debeat providere militaribus expensis. Si quid autem extra hoc delinquatur & committatur: qui quidem loci servatorem suum fecit, triginta librarum auri poenam exigetur, restitutus omne damnū quod per eum qui ab eo directus est, aliquis pertulerit, qui verò fieri praesumpserit: proprio cingulo & dignitate & militia privabitur, & decem librarum auri poena multabitur.

CAP. XX.

Ad hoc prohibemus & in provinciis existentes iudices civiles & militares, in civitatibus aut castris loci servatores in commissis sibi provinciis facere, ex quo videlicet in provinciam accesserint, & in quantum in ea administrant: quinque auri librarum poena imminente tam facienti loci servatorem iudici, quam fieri praesumentem. Antequam verò in provinciis veniant iudices, damus eis licentiam vices agentes suos instituire, qui debeant omnia usque ad sui praesentiam agere, quae possunt ipsis iudices facere: citra tamen novissimum supplicium, aut membri incisionem. Sed si quis ex iudicibus secundum iussione nostram in aliam regionem mittatur, liceat ei per similem modum loci servatorem suum facere.

CAP. XXI.

Iubemus autem omnes iudices tam militares quam civiles per se requirere eos, qui latrocinia, aut violentia, aut rapinas rerum, aut foenarum, aut alia quae libere in provinciis illicita committunt, & supplicia eis legitima inferre, neque pro his causis accipere aliquid consuetudinis nomine: ut omnes vndique nostri collatores illi se serventur, non enim permittimus cuilibet maiori aut minori militari iudici, aut latronum infecutores, aut violentiarum inhibitores, aut tribunos pro talibus causis in provinciis ordinare, aut qui debeant aliquos examinare: ut non per tales occasiones ampliores violentiae inferantur provincialibus. Si quis autem iudicum hoc non custodierit: cognoscatur non solum se commissio sibi cingulo spoliandum, sed decem librarum auri poenam exolvere, eo quod praesumpserit talem, causam assumere: post tormenta verò & confiscationem substantiae in exilium redigendum & relegandum.

CAP. XXII.

Ad hoc iubemus provinciarum iudices, & officia eorum, si quando de civitate ad civitatem veniunt, neque angariis neque descriptionibus, aut aliis expensis collatores gravare: sed ex deputatis sibi de fisco annonis expensas facere.

CAP. XXIII.

Super hoc sancimus provinciarum iudices omnibus modis post dispositionem cinguli quinquaginta dies in provinciis commorari, & conventiones aliquas contra se moventibus respondere. Si verò contigerit aliquem ex eis ante completos quinquaginta dies deserere provinciam: iubemus omnes ab eo damnū aliquod passos simul ingredi apud sanctissimum metropolitae episcopum eiusdem provinciae: & sub gestis monumentorum vnumquemque exigentem sancta evangelia, palam facere illata dispendia: & ex illius substantia, contra quem talia facta sunt monumenta, omne damnū laesae restitui providentia & periculo per tempus praefectorum

eiusdem provinciae: scientibus quia si hoc complere neglexerint: ipsi de propriis facultatibus omnia damnā laesae restituere compellentur.

CAP. XXIII.

Si quis autem ex iudicibus provinciarum aut eorum ad aliam administrationem, aut opus ad aliam provinciam ei credatur: iubemus eum legitimo procuratore constituto conventiones pro damnis praesentibus respondere, quod nisi fecerint, sancimus monumenta apud sanctissimum episcopum (sicut superius dictum est) agi, & pro damnis illatis eis iurantibus secundum gestorum virtutem omne damnū reddi: provincia similiter & periculo per tempus praefectorum & vniuscuiusque provinciae tractatorum.

CAP. XXV.

Omnes autem pecuniarias poenas quae praesenti lege continentur, a comite per tempus privatarum exigi eos qui praesentem legem non servant, & nostro fisco vindicari sancimus: qui nisi eas vindicaverit, ipse cum ministrante sibi schola ex propria facultate huiusmodi quantitatem solvere cogatur.

EPILOGVS.

Quae igitur per praesentem legem nostram salutarem, in perpetuum valituram, pro utilitate & statu nostrorum collatorum dispositimus, tua gloria innotuit: & immota per omnia servare festinet, & ad omnium notitiam pervenire faciat: edictis quidem in hac regia civitate solenniter propositis: praecipis autem ad clarissimos provinciarum iudices directis, ut per eos omnibus collatoribus manifesta fiant. Dat. Id. Iun. Domi. Iusti. PP. Aug. Basil. v. c. Const.

DE SAMARITIS.

TIT. XII.

NOVELLA CONSTIT. CXXIX.

Idem Augustus Arcobinda. P. P.

PRÆFATIO.

Nillum ita magnum subiectorum nostrorum delictum est, quod non nostra clementia medeant. licet enim eorum facta odio habentes ad vindictam pro eis insurgamus, tamen tempus medentes & commoventes modis competentibus delinquentes, rursus ad nostram clementiam remeamus, iustitiam iracundiae, benignitatis reconciliantes rationibus, quale quiddam & praesens nostra celebrat lex. Samaritas enim pridem atroces & elatos contra Christianos & omniū velut novissimā superbiam excedentes plurimis quidem poenis astringimus, una verò maxime, quod neq. testamenta ipsi possunt conferbere, neq. hi defuncti absque testamento, cognatis qui ab intestato vocantur, hereditatem transmittere, nisi ad hereditatem ex utraque causa vocatos recte Christianorum fidei esse contingeret. Interdiximus autem eis & legata dare, & donationes scribere, aut aliquas omnino alienationes in suis ponere rebus, nisi forsitan orthodoxa fide percipiens persona esset. Licet autem lege generali haec comprehendentes tunc meminimus, tamē non eandem in operibus quam in literis subtilitatem reservavimus. Nam neque nostrum fiscum nec aliquam publici partem ex his quicquam accipere passus sumus, licet hoc expressim lex daret.

CAP. I.

Nunc itaq. ad moderationem rediētes, videntes eos, & nobis ipsis indignū esse putantes in hisce per manere terminis, contra eos qui non similia prioribus languent, praesentes maxime omnium Sergij sanctissimi Caesariensis metropolitae episcopi iustis partitionibus quae pro eis

EPILOGVS.

Tua igitur gloria nostram in eis declaratam humanitatem, per praesentem nostram legem cognoscens, manifesta per provincias solennibus edictis quae nunc nobis placuerunt, faciat, ut per petuū hoc ipsi fruatur auxilio. Datum XVI. Kal. Iul. Constant. D. N. Iustini. P. P. anno XXV. Basilio V. C. Const.

QUOMODO OPORTEAT MILITUM TRANSITUM IN CIVITATIBUS FACERE, & DE INTROITU.

TIT. XIII.

NOVELLA CONSTIT. CXXX.

Imper. August. Petro P. P.

PRÆFATIO.

Primum & maximum arbitramur statum esse nostrae reipublice: ut inculpabiliter nos exercitus in itineribus conuerteretur, & innocetias atque indemnitas nostris collatoribus custodiat.

CAP. I.

Iubemus igitur quoties transitus sit nostrorum iudicum & exercituum, delegatores simul esse ad eis qui curam habeant eorum alimentis, & singularū provinciarum iudices per quas transitus sit, praeparationem facere expensarum ut nostri exercitus in vnamquamque provinciam ascendentes, inculpabiliter conuerterentur, & vniuscuiusque numeri optiones suscipere species sine qualibet tergiversatione, & erogare magistris militum & militibus in specie praebitas annonas, habere autē eosdē optiones deputatā ipsis occasione enolūmēti quinquadecimam portionē. Ex consuetudine autē & re causati fieri ab optionibus, collatoribus pro his quae ab his expenduntur, periculo eorum qui cum eis sunt iudicum & tribunorum, & comitum & diaconarum & delegatorum & vniuscuiusque numeri primatum, & nullo modo gratis expendere milites a collatoribus aut occasione non factae forsitan praeparationis, aut introitus nomine, quorum etiam ipsi vocabulū omnino perimimus, ut vndique illi & indemnitas custodiantur nostri subiecti.

CAP. II.

Species autem quae inveniuntur in vnoquoque loco, ipsos accipere milites, & non a liis quereat quae in ipsa regione non inveniuntur, & propter hoc tergiversationem aut damnū inferri nostris collatoribus.

CAP. III.

Am verò quae sit a nostris possessoribus expensam, & declaratur per recantā, iubemus reputari eis a sede tunc celsitudinis sine qualibet tergiversatione aut damno aut iniunctione illa in qua expensa sit. Si verò amplius quam praesentibus sunt ab his qui dant species, inveniatur expensa, iubeamus ex omni corpore fiscalium eiusdem provinciae compleri eos qui ultra functiones suas exhibuerunt. Si verò non habeat ipsa provincia sufficientiam ad expensam factam, compleri eos qui hanc expensam fecerunt ex generali mensa quae regitur a tua gloria, aut retinere hanc eos ex his quae ab his inferenda sunt secundum sequentem indicationem, & hanc reputari eis ex omni modo ab his qui fiscalia exigunt: his omnibus admittendis & observandis periculo tuae gloriae & singularum provinciarum tractatorum & iudicum & obsequentium eis officiorum & susceptorum & curialium & omnium fiscalium testantium.

CAP. IIII.

Hoc quoque iubemus servari, nulli indies aut

pro eis facit, testimonium quidem perhibentis meliores eos factos: quietem verò eorum futuro tempore promittentis ad praesentem sacram nostram venimus legem, per quam sancimus, licentiam esse Samaritis iam scribere testamenta, & suas proprias dispensare substantias, sicut & aliae praebent leges, & per praesentem nos decernimus, & siue testamentis morientes, ab intestato vocatos secundum imitationem aliorum hominum heredes habere eos praeter ea quae per praesentem nostram transponimus legem. Sed & donationes eis permittimus scribere & legata dare & accipere & huiusmodi contractus facere eum omni licentia. Qui enim testari dedimus eis & omnem dispensare substantiam, quomodo de particulari dispensatione negabimus?

CAP. II.

Sed tamen, non eundem reddimus ordinem & Christianis successoribus & Samaritis. Iterum verò & merito, meliora sectantibus privilegium praeramus. Vnde si quis eorum sine testamentis moriatur, & filios ad Deum discretos reliquerit, soli vocabuntur ad huiusmodi hereditatem, qui rectam Christianorum allegant fidem aliis exclusis quicumque ipso detineatur quo defunctus errore. Hae autem dicimus non super filii solis, sed etiam alii cognatis ex quacunque sit linea, ut recta sectantes, illis qui non proxima colunt, praeparantur, tamen si eundem, qui vocantur, omnes gradum accipiant, aut vnam ad hereditatem habeant vacationem. Non enim his qui ex longiore gradu sunt & a vicioribus excluduntur, licet meliora sectantibus, proximorum damus praerelationem aut privilegium.

CAP. III.

Nec tamen poenitentiae locum in causa exclusis Naurimus & ex hoc. Nam si voluerit & postea ad rectam fidem Christianorum conuerterit qui pro hoc hereditate exclusus fuit, suas recipient portiones, ita vocandi ad hereditatem tanquam si recte huius religionis extitissent, solis fraudari medijs temporis fructibus. Si verò & testamenta scripserit aliquis eorum, valere quidem ea quantum ad religionem iubeamus. Si autē pater aut etiam aliquis descendentiū (aut etiam ascendentiū) sit, qui testamenta conscribit, si quidem omnes ex ordine qui ad hereditatem vocantur, eiusdem quo patris erroris sint, his non relinquat ultra duas substantiae uncias, reliquis ad eos qui recte colunt, deferendis. Tamen nisi aliquis forte Christianus ex ipsis reliquerit legata, servanda etiam hic poenitendi loco volentibus, ut possint aequalitate frui cum eis qui ab initio Christiani fuerint, sicut ab intestato decernimus. Ad hanc itaque ordinem & partem, & de inofficio damus ascendentiū & descendentiū & recta sectantibus dogmata, & forte laesae per celebratas in testamentis rerum diuisiones.

CAP. IIII.

Concedimus autem eis & donationes dare, & accipere, & legata relinquere, & libertatibus servos honorare, contrahere quoque ad invicem, nihil ex quae a nobis pridem posita est, prohibente lege nostrum enim fiscum & aliam omnem publici partem excludimus omnino, nullum ex illa lege ad eorum hereditates eorumque substantias aut documenta participium habere valentibus. Hae autem dicimus non in futuris solum, sed etiam in praeteritis ut neque pro his quae tunc facta sunt, aut nosse fisci, aut alter omnium, substantias perscrutetur eorum. Qui enim in futuris clementiam dedimus, quomodo de praeteritis subtilem tractatum habebimus? ut omnimodo praesentem nostram clementiam promerentes, gratias Deo profiteantur, & nobis & Sergio sanctissimi ad hanc nos quae maxime clementiae prodoteantur clementiam.

præditi in minimo aliquid accipere. Si autem inuen-

CAP. V.

Si quis vero nostrorum iudicum aut militum aut

CAP. VI.

Ad hæc iubemus principes militiæ nostræ siue

CAP. VII.

Si quis vero iudicum provinciarum colludentes

CAP. VIII.

Hæc autem ipsa feruari præcipimus non solum

CAP. IX.

Vt autem non occasione metatorum damnationis

EPILOGVS.

Quæ igitur placuerunt nobis, & per præsen-

rint, ipsi huiusmodi lesionis sibi auctores fiant.

DE ECCLESIASTICIS TITVLIS, & priuilegijs, aliisque capitulis.

TI. XIII. NOVELLA CONSTIT. CXXXI. Imp. Iustinianus August. Petro gloriosissimo præfecto sacrorum prætoriorum.

DE regulis ecclesiasticis & priuilegijs, aliisque capitulis ad sacrosanctas ecclesias & reliquas venerabiles domos pertinentibus, præsentem proferrimus legem.

De quatuor sanctis concilijs.

Sancimus igitur vicem legum obinere sanctas ecclesiasticas regulas quæ a sanctis quatuor concilijs

De ordine sedendi patriarcharum.

Idemque sancimus secundum earum definitiones sanctissimum senioris Romæ papam, primum esse omnium sacerdotum: beatissimum autem archiepiscopum

De archiepiscopo primæ Iustinianæ.

Per tempus autem beatissimum primæ Iustinianæ nostræ patriæ archiepiscopum habere semper

De episcopo Carthaginiensi.

Simili quoque modo ius pontificis quod episcopo Iustinianæ Carthaginiæ Africanæ ciuitatis dedimus

De priuilegijs possess. ecclesiasticarum.

Ad hæc sancimus omnium sanctarum ecclesiarum & omnium venerabilium domorum possessiones, neque

libet sacrosanctam ecclesiam, aut aliam venerabilem domum

De præscriptione xl. ann. ad venerabilia loca pertinentia.

Pro temporalibus autem præscriptionibus decem & viginti & triginta annorum, sacrosanctis ecclesijs & alijs vniuersis venerabilibus locis

De adificatione ecclesiarum.

Si quis autem voluerit fabricare venerabile oratorium aut monasterium, præcipimus non aliter

Ne in præditijs vel domibus vel fundis, vel prauitate loci sacra adificatione fiant.

Si quis in sua domo, aut in suburbano ecclesiasticum ministerium ministrare præsumperit, aut alijs

Si quis in nomine magni Dei & saluatoris nostri Iesu Christi hereditatem aut legatum reliquerit, iubemus

Vi legatum Di. relictum, si ecclesie deponatur, ubi ipsatur domiciliu habet.

Si quis in nomine magni Dei & saluatoris nostri Iesu Christi hereditatem aut legatum reliquerit, iubemus

Si quis oratorium adificari iusserit.

Si quis adificationem venerabilis oratorii, aut xenodochij, aut ptochij, aut orphanotrophij, aut nosocomij,

locare, ubi possint quæ iussa sunt adimplere, donec huiusmodi domus venerabilis expleatur.

Vi legata pro redemptione captiuorum relicta, præsentur ab episcopo, &c.

CAP. XI.

Si quis autem pro redemptione captiuorum aut salientis pauperum hereditatem aut legatum reliquerit

Vi in p. legata esse Falcidia.

CAP. XII.

Si autem heres quæ ad pias causas relicta sunt non impleuerit, dicens relictam sibi substantiam non sufficere

idoneos, & tum augmento non minus quartz par-
tis relicta quantitate, & neque plurimis tributis
fiscalibus praeuatos: aut vendere, si voluerint,
huiusmodi legatum, & non minus pro pretio per-
cipere, quam ex tali legato intra viginti quinque
annos colliguntur tamen, ut huiusmodi praeium
ad utilitatem praedictae venerabilis domus vbi re-
lictum est, proficiat.

*De iis qui post episcopatum aduersus episcopos,
id est non possunt.*
CAP. XIII.

Interdicimus autem sanctissimis episcopis, res
mobiles aut immobiles, seseque mouentes, quae-
cumque post episcopatum ad eos quoquomodo
peruenerint, in propriis cognatis aut in alias
quascumque transferri personas. In captiuorum
vero redemptionem, & egentium pabula, & alias
pias causas, aut pro utilitate propriae ecclesiae, ex
his expendere licentiam habeant: & quicquid ex
huiusmodi rebus post obitum eorum in ipsorum
facultate remanserit, tubemus hoc ad proprietatem
ecclesiarum quarum sacerdotum habuerunt,
competere. In illis enim solummodo rebus licen-
tiam eis alienandi aut relinquendi quibus volue-
rint, damus quas ante episcopatum probantur ha-
buisse: post episcopatum vero, quae ex genere sibi
coniuncto ad eos deuolutae sunt, quibus ab intesta-
to usque ad quartum gradum succedere poterunt.
Haec autem omnia quae diximus de rebus quae post
episcopatum deuolutae sunt ad sanctissimos episco-
pos, & in reuerendissimis orphanotrophis, & pro-
chorothis, & nosocomis, & xenodochis, & geron-
tocomis, & omnibus aliis rectoribus venerabilium
domorum, valere sancimus in rebus quae in tem-
pore: propriae administrationis secundum praedi-
ctum modum ad eos peruenerunt. Si quis autem
episcopus aut clericus, aut cuiuslibet ecclesiastici
gradus minister, aut ecclesiae diaconus moriantur
sine testamentis & legitimis successoribus, horum
successio ecclesiae competat, in qua constituti fue-
rint.

*Ne haereticis ab ecclesiis vel priuatis res immobiles quo-
quomodo accipiant, & ne hereticam salis
sua adificent.*
CAP. XIII.

Iubemus autem nullum haereticorum, neque per
conductionem, neque per emphyteusim, neque
per emptionem, aut alio quolibet modo res immo-
biles accipere a qualibet sancta ecclesia, aut alio
venerabili loco, si quid vero haereticus pro tali
causa praebuerit, amittat: huiusmodi vero res vene-
rabili loco a quo etiam datae sunt, vindicentur: re-
ctor autem domus qui ipsas res dedit haeretico, om-
ni gubernatione remoueat, & in monasterio re-
cludatur, & vno anno a sancta communione segre-
getur: cum haereticis prodiderit Christianos. Si au-
tem orthodoxus possessionem habens in qua est
sancta ecclesia, alienauerit, aut reliquerit, aut per
emphyteusim, aut per conductionem, aut quamli-
bet gubernationem hanc dederit Iudaeo aut Sama-
ritano, aut Arriano, aut alij haeretico: sancta eccle-
sia eiusdem vici huiusmodi vindicet proprietatem
alienationis. Si quis autem haereticorum (quibus
etiam connumeramus Nestorianos, & Acephalos, &
Eutychnianis) praesumpserit speluncam suae incre-
dulitatis adificare, aut Iudaei nouam synagogam
constituere: locorum sancta ecclesia adificia sine
proprietate defendat. Si vero quis per emphyteu-
sim, aut conductionem, aut etiam per quamcumque
aliam gubernationem dederit possessionem huius-
modi personae: si quidem sciebat dominus posses-
sionis eius quia haeretico hanc commisit: omnes
reditus illius temporis quod in contractu transit,
ecclesiae ciuitatis sub qua possessio constituta est,
vindicare. Si vero ignorabat dominus possessionis
quia haeretico erat cui hae commissa est, ipsum
quidem dominum propter ignorantiam indem-

num seruari: haereticum vero in utroque casu ex-
pellit de possessionibus, & eius substantiam appli-
cari sicut.

*Ut orphanotrophis suis iuribus similes, & ad instar
eorum ianuarum constent.*
CAP. XV.

Orphanotrophis vero, tutorum & curatorum
fungantur officio: ita tamen, ut etiam sine sa-
tisfactione & conueniant & conueniantur de rebus
orphanotrophis & ipsis propriis orphanis compe-
tentibus. Res autem competentes alicui orphano-
rum, publicis praesentibus tabulariis, aut sub geitis
monumtorum in hac quidem regia ciuitate apud
magistrum census habitis: in prouinciis autem
apud iudices eorum, aut defensores locorum, or-
phanotrophis accipere & custodire: & si necessa-
rium putauerint, etiam alienare, & pretia eorum
orphanis conferuare, aut alias res pro illis emere:
non autem subiacere tutelariis aut curatoris
rationibus. Seruari autem iubemus venerabilis or-
phanotrophio huius regis vrbis, & xenodochio
quod vocatur sanctae Mariae Sanctae, & sub eius gu-
bernatione constitutus oratoris, aut xenonibus, aut
venerabilibus domibus omnia priuilegia quaecum-
que habet maior sanctissima ecclesia Constantinopoli-
tana.

EPILOGVS.

Quae igitur per presentem legem in perpetuum
valituram nostra sanxit tranquillitas, tua celsitudo
edictis sollempniter in hac regia vrbe propositis, ad
omnium studeat peruenire notitiam. Nos enim
prouidebimus quatenus sine collatorum dispendio
fiat etiam in prouinciis manifesta. Dat. xv. Kalend.
April. Constan. DN. PP. A. Basil. V. C. Conf.

DE INTERDICTIS COLLE-
giis haereticorum.

TIT. XV.

NOVELLA CONSTIT. CXXXII.

*Imper. Flauina Iustiniana felix sineclitica, vrbis ac
triumpheator semper Augustus episcopo Constan.*

PRAEFATIO.

Primum esse & maximum bonum omnibus ho-
minibus credimus, verum & immaculatam Chri-
stianorum fidei, rectam confessionem: ut per omnia
haec roboretur, & omnis orbis terrarum sanctissi-
mi sacerdotes ad concordiam copulentur, & con-
sonae immaculatam Christianorum confessionem
praedicent, & omnem occasionem quae ab haereticis
inuenitur, auferant, quod ostenditur ex diuersis
conscriptis a nobis libris & editis. Sed quoniam
haeretici neque Dei cogitant timorem, neque in-
terminatas talibus poenas ex legum seueritate con-
siderantes, diaboli opus implent, & quosdam sim-
plicium seducientes sanctae fidei catholicae & apo-
stolice ecclesiae, adulteras collectas, & adultera ba-
ptismata latenter faciunt: pietatis exirmitimus
per praesens nostrum edictum monere eos qui tales
sunt, quatenus & ipsi recedant ab haeretica vasa-
ria, & nec aliorum animas per simplicitatem per-
dant, sed magis concurrant ad sanctam Dei eccle-
siam: in qua recta praedicantur dogmata, & omnes
haereses cum principibus suis anathematizantur.
Nosse enim volumus omnes, quia si de cetero alij
qui inueniantur aut contrarias collectas facientes,
aut apud semetipsos collectionem: nequaquam om-
nino eos segetis, sed domos quidem vbi aliquid
delinquitur, sanctae assignamus ecclesiae: his autem
qui colligunt, aut apud se colliguntur, ex constitu-
tionibus poenas inferri omnibus modis iubemus.
Dat. prid. No. April. Constan. D. Iustin. PP. A. Basil.
lio Conf.

236

QUOMODO OPORTEAT MO-
nachos viuere.
TIT. XVI.
NOVELLA CONSTIT. CXXXIII.

Idem Augustinus, deus a beatissimo Archiepiscopo.

PRAEFATIO.

Singularis vita huiusque contemplatio, res est
sacra, & ex hoc euectus animas ad Deum, &
non solum iuuant eos qui ad hanc accedunt, sed
etiam aliis omnibus pro eius puritate & supplica-
tione ad Deum, praebens inspectam utilitatem. Vnde
& praefatus Imperatoris huius fuit & a nobis
non pauca sancita sunt de eorum honestate & or-
nata. Sequimur etenim sacras regulas & antiquos
patres qui haec sanxerunt, quia nihil sine via ad
naturam est imperio, communem omnium ho-
minum sollicitudinem ex Deo accipienti. Dudum
quidem scriptis constitutionem volentem in
multitudine existerent monachos in commune de-
gere, secundum quod vocatur cenobiorum si he-
ma: & neque propria habere habitacula, neque sub-
stantias congregare, neque vitam habere sine testi-
monio: sed communiter quidem ipsos comedere,
dormire vero omnes in commune, & honestam se-
dari vitam, & testes esse ornatu, alterutris, & iuue-
nes quidem vereri canonicum haec respicientium, &
ex studio etiam vigilias assumere, ut ne quid faci-
noris velut per somnum fiat, neque tuis videar-
tur aliis, sed vniuersis suam honestatem etiam
dormiendo custodiant.

CAP. I.

Quibusdam vero nobis nunciatis quae digna
& maiori cautela legis egebant, recte ad praes-
entem venimus sanctionem ad illius perfe-
ctionem, & supplementum, per quam sancimus nul-
lam penitus habere licentiam separatim habitan-
di, neque appellatam cellulam nisi solus fuerit, &
monasterium duobus vident ministris, & continen-
tem & quietam degant vitam, sed omnino cum
sint plurimi viri, vna sit eorum coheretatio &
orantium & quae naturae sunt opera facientium,
quatenus inculpabiles & inaccusabiles constant:
& communiter quidem sicut dictum est, comedere,
communiter quoque dormire, & si quidem tanta
sit multitudo quanta in vno habitaculo capiatur,
alioquin duo forsitan aut tria habitacula esse quae
capiant eos. Nullum tamen omnino proprium ha-
bere, sed in commune viuere diebus & noctibus, ut
noctes eis eandem habeant quam dies obseruatio-
nem. Non enim dormiunt omnes semper, sed pa-
lam est quia alij quidem in somno sunt, alij vero
vigilant, & omnino erunt quidam dormientes in-
spicientes. Si autem aliqua habitacula sint in quo-
libet monasteriorum sub tua constitutorum san-
ctitate, siue in hac magna ciuitate siue in eius per-
circuitum habitaculis, siue a nobis ipsis adificatis,
siue ab aliis scorum habitata, haec omnibus modis
depones, aperisque eis alterutra vice celebrant.
quid enim formidabunt hoc agentes, semetipsos
dicantes Deo & abrenuntiantes publicae conuer-
sationi? & hoc quidem ita valere nunc & in futurum
omne volumus tempus, nullo, ut dictum est, habent
habitaculum scorum, sed congregandis omnibus
& insipientibus quae ab alterutris aguntur. Cer-
tum est enim quia talia studebunt ea constituere,
qualia omnino inculpabilia manent. Si quis au-
tem apparuerit tantum impudens ut audeat tenta-
re praeparari quod sanctum est, monasterij praesul
haec examinet. Volumus enim vehementiorem
quam nunc est, fieri obseruationem, & quidem pri-
mum non plurimos esse in monasterium ingressus,
sed vnum, aut secundum fortis, & ad stare ianuae vi-
ros senes & castos & testimonij boni ex omnibus,

CAP. II.

Deinde vel si vlla ecclesia in monasterio sit, ne-
que si occasione ecclesiarum, ingredi & deambu-
lationes licite illis facere, & consulari cum
quibus non conuenit: sed venire quidem tempore
sacri ministerij, cum Abba suisque prioribus & se-
nibus, & ceteris, idque completo omnes monachi rure-
sus ad cenobium reuertantur, ibique sedent, ma-
gnamque Deum honorent, & sacris scripturis in-
cumbant. Plurimus itaque est horum librorum
chorus, & possibile est vnicuique animum corri-
gere, atque rigare sacris scripturis, quae si frequen-
ter legent, nunquam decipiantur, nec ad humanas
decendent sollicitudines. Quatuor autem vel quin-
que seniores & ipso monasterio esse constituta ec-
clesia, quibus iam omnis exercitatio est expleta in
continentia, & qui ordinationem habere meruerit
in clero presbyterorum forsitan aut diaconorum aut
deinceps habentium schema. Dicit enim & super-
uenientes alloquantur, & de diuinitis eloquiis di-
sputabunt, & parati omnes esse tales procurabunt,
& custodient sacram domum, iuuentem autem
exardescerent, & suos terminos exillire volentem,
in continentia detinebunt.

CAP. III.

Non ingredientur autem neque mulieres in vi-
rile monasterium, neque viri in femineum,
occasione mortis, & ibi sepulchra memoriam, vel per
aliam causam, & maxime si quis fratres forte vel
sororem aut aliquem ex genere habere in mona-
sterio dicat: cognatio enim monachis in terra non
est, exlestem zelantibus vitam, quid enim volentes
tales ingressus faciant, nisi vellent aliquid agere
interdictionum? cum liceat & viris conuenientia in
monasteriis virilibus celebrare, & mulieribus simi-
liter distributa, in mulieribus monasteriis facere
mulieres, nullo permixto alterutri, neque si forte
frater esse dicatur, aut soror, aut cognatus alter.
Neque enim per hanc occasionem abscindamus, &
per ipsum aspectum in istam animabus delinquo-
nem, & hoc hoc lapsum prohibeamus, erit multo
possibilis ac facillior sacris decretatoribus melio-
ris vitae status. Omnes ergo huic legi obediant, &
neque viri recondant in mulieribus monasterio se-
pulchra, neque mulieres in virilibus asceteriis so-
diant. Neque enim viros mulierum studia decens,
neque rursus virilia mulierum collegiis conue-
niunt. Neque ex hoc propter defunctos turpes &
mali principij tales permixtiones agi volumus, ut
non iter ex hoc fiat naturae apud se inhonestae gra-
sari, & ludere, & diuinas confundere causas, & pie-
tatis quasi velamine & cognitionis schemate haec
agere, quae neque dicere neque cogitare singula-
rem vitam eligentibus est bonum. Illo existente
manifesto, quia necessarium est sepulchra mini-
strantes & maxime lectis, & sodientes non ingredi
monasteria, sed in virilibus quidem monasteriis
causa facilis est, in mulieribus autem non ita,
propter memoratam interdictionem.

Sancimus igitur, si quando aliquid futurum
sit tale fieri, & sepeliri mulier in mulierum mona-
sterio, (virum namque non sinimus) reuerendissi-
mas quidem feminas in suo manere habitaculo,
solum vero ostiarum & abbatiam forte ipsam si
voluerit, interesse his quae aguntur: & ipsos ce-

Ierius illa agentes, quæ circa finus solemnitas sunt, & sepulchrum solentis, & corpus obuelant, re-
pente discedere, neque videntes aliquas reueren-
tissimarum mulierum, neque ab aliqua earum vi-
sis. Sed neque aliquam excogitent occasionem aut
viri ad muliebria monasteria ingrediendi, aut mu-
lieres viris deputatas occasione horum quæ circa
finus aguntur (quas vti que memorias vocant) in
terram & nonam convenientes diem aut dum
quadraginta compleantur, aut etiam annus: etiam
licet, si quidem muliebri sit monasterium, mulie-
res omnia agere: si vero virorum, viros: & non oc-
cassone talium observationum inhonestatē quan-
dam venerabilibus monasteriis imponere.

CAP. IIII.

Quia vero nihil quod sancitur, nisi custodiam
habeat competentem, poterit seruari decen-
ter, sanctissimus per tempus vniuersiuique monasterij
præfulem frequenter inspicere, & perferuari v-
niuersiuique conuersationem & disciplinam: &
si ubi aliquid paruū fiat contra quā decet, hoc
repenitē corrigere, & non sine maius fieri
lappum, & perire animam ad salutem conuerſa-
tionis confugientem. Monasteriorum autem exar-
chus, si quis fuerit per loca, sicut in hac felicissi-
ma ciuitate, hæc sollicitudine curet, & mittat eos qui
appellantur Responsarij eius per monasteria, & re-
quirat etiam vicinos, ne forte aliquid nequam in
aliquo monasteriorum proximo fiat, & hæc vni-
uersa castigat, & competenti digna faciat prou-
dentia. Sed etiam vniuersiuique ciuitatis episco-
pus huius rei prouidentiam habeat sive patriar-
cha sive metropolitica, sive singuli sunt episcopo-
rum, & reuerentissimos defensores qui & mittant
hæc requirentes & seruantes, & non sinentes
quicquam fieri extra quā decet. sed & si quid
fuit, velociter hoc emendare. Sanctissimus autem
patriarcha felicissimæ huius vrbs, de monasteriis
hic positis similiter examinet, & custodes rei Deo
amicabilis ecclesie defensores sanctissimæ maioris
ecclesie & quos putauerit perfectos & honestissi-
mos esse conſtituat, vt per plures custodia facta, ad-
huc amplior obseruatio & super peccatis vindi-
ca fiat.

CAP. V.

Portet autem vnum quodque monasterium
sub abbate constitutum, habere (sicut prædixi-
mus) eos qui vocantur Responsarij, viros senes &
monachicum certamen superantes, & non facile
corporales iniurias passuros, qui eorum rebus &
eorum occupentur vtilitatibus, & non solum si vi-
rorum sit monasterium, sed etiam si mulierum
contingant, esse duos aut tres viros aut vel eunu-
chos, si possibile est, esse, aut senes & castitatis te-
stimonium habentes, qui causas agant, & ineffabi-
lem eis præbeant communionem, cum huius tem-
pus fuerit. Si vero de alia monasterij vilitate, aut
ad vnam reuerentissimarum ascetricarum peti-
tentes, dicere aliquid necessarium voluerint, lo-
quentur abbatibus, & alteri penitus nulli femina-
rum quæ in monasterio sunt, hæc per reuerentissi-
mas hostiaras agentes. Oportet enim tales ali-
quas ad ianuas ordinari, quæ similiter ingressus &
egressus in monasterium inspiciant, & egressus
prohibeant, & inaccessibiles viris ingressus præ-
terquam apocristariis constituant. illi vero ad
ostiariam loquentur, & dicent suum aduentum ab-
batibus vero per eas agnoscentes & descendentes
his loquentur, & illi referent ad illas de earum
gubernatione aut vilitate pro qua venerint, &
ita & quæ humana sunt, agentur bene, & castitas
permanebit, vndique ad nihil tentata malo. Si quis
autem deliquerit, & nam multa sunt humana &
malis potest naturam sic retinere vt non peccet

nihil, hoc enim proprium est solum Dei) hunc, si
quidem mediocre peccatum est, & monere & su-
spendere & penitentiam ei dare tempus, vt melio-
rem ordinem sumens mox reuertatur ad serueti-
plum & non quos iam posuit, amittat labores. Si
verò maior culpa sit modus, secundum communi-
sum & medelam correctionis esset & rursus admo-
nitionem vehementiorem & penitentiam fortem
exigere, & si quidem valuerit istis modis amouere
lappum, & corrumpi corruptum (hoc autem & in mu-
lieribus conuersis & viris dicimus) grates agere
magno Deo, cum & in cælo fiat magnum gaudium
angelicis virtutibus, quando aliquis saluus sit
peccatorum. Si vero potiores vltra medicinam cau-
te hiant, tunc etiam expelli eum a monasterio,
quatenus dans sanctissimum ex melioribus ad pe-
iora, ipse suis malis potatur solus, & non per eius
malum etiam alij violentur, sicut morbosorum &
inexcusabiliter languentium iumentorum. Neque
enim imperium despicit hoc negligi, neque re-
tinebit indignationem aduersus abbatem, neque
contra loci episcopum & sub eo positos defenso-
res ecclesie, si non hæc obtemperauerint, tanquam
necessaria sit etiam imperio rei diligentia. Si enim
illi puris manibus & iudis animabus pro repu-
blica supplicent Deo, manifestum quod & exerci-
tus habeant bene, & ciuitates bene disponuntur.
Deo quoque placato & propitio existente, quomo-
do non vniuersa plena totius pacis & deuotionis?
sed & terra nobis ferat fructus, & mare quæ sua
sunt, dabit, illorum oratione propitiationem Dei
ad omnem rempublicam debeat. Sed & ipsum
commune, schema hominum reuerentius erit &
vixit melius illorum erubescit eis *predicantem*. Id-
eoque vni pariter conspiratio erit, omnibus simul
ad hoc conuerentibus, & in exilium missa quan-
tum possibile est, malitia omni, & melioribus &
sanctoribus studiis introduendis, & rebus ipsis de-
centibus, quod nos requirentes, causam agimus, vt
putamus vtilen.

CAP. VI.

Illud quoque omnibus seruari volumus modis,
si visus fuerit aliquis reuerentissimorum mona-
chorum & in aliqua tabernarum conuersari, hunc
repenitē dari locorum defensoribus, aut hic glo-
sissimus *prædictis sacrum Prætorum*, & castigari con-
uictum & nuntiarī hoc *Abbe*, quatenus cum ex-
pellat monasterio qui talia deliquit, vt pote in
confusionem vix angelicam hanc conuersatio-
nem mutantem. Oportet enim duplex hoc opus
monachis esse, aut diuinis vocare scripturis, aut
quæ monacho decent (quæ vocant manuum ope-
ra) meditari & operari. Mens enim frustra vacat,
nihil bonorum parit. Pro his hanc ponimus le-
gem & in hac regia ciuitate valentem & in geo-
tribus omnibus. Vniuersi ad singulos patriarcha-
rum dirigimus eam ad cautelam obseruationem
que competentem: illi vero sub se constitutis me-
ropolitans mittent, illi quoque aliis omnibus
innotescant episcopis, & per episcopos omnia
hæc reuerentissimis monachis & abbatibus eor-
um sicut manifesta. Damus autem causæ ob-
seruationem non solum abbatibus monasterio-
rum singulorum, nec solum Deo amabilibus
episcopis, nec sanctissimis metropolitans, ne-
que sanctissimis patriarchis, sed hic quidem &
tuz excellenti, vt si cuius causa egeat, vehemen-
tioris correctionis, discentes a Deo amabilibus vi-
ris exequantur. In prouinciis autem earum iudi-
cibus, primitus a Deo amabilibus episcopis quod
agitur agnoscentibus, & vt sint per omnia &
personis sacris & magistratibus innoxia ea
quæ ad Deum & præ cunctis imperio, tanquam
nihil sit sanctius custodiri rempublicam cle-
mæ-

mentia sui per reuerentissimorum virorum purita-
tem, quam custodiant quoque clerici & monachi &
episcopi maiores, & minores, sacrorum memores
canonum sacrarumque legum & constitutionum de
hoc scriptarum, quas & valere & gratas esse etiam
per præsentem sancimus legem.

EPILOGVS.

Tua igitur be nudo quæ placuerunt nobis, &
per hanc sacram declarata sunt legem cognoscent,
operi esse, quæ tradere f. s. s. Dat. xvi. Kalend.
Apr. l. CP. Arione Viro Clarissimo Conf.

V T NULLI IVDICVM LICEAT
habere loci seruatoris, nisi certis ex cau-
sis diuina concesserit iussio.

TIT. XVII.
NOVELLA CONST. CXXXIII.

De vicariis.
In nomine domini Iesu Christi Dei nostri. Imperator
Cæsar, Flauius, Iulianianus, Alemannicus, Gothicus,
Franciscus, Germanicus, Felix, pius, gloriosus, victor,
triumphator, nunquam non colendus Augustus, Ma-
sonis præfectio vrbis.

PRÆFATIO.
Quæcumque ad vilitatem nostrorum subiecto-
rum intentionem: habentes semper, inuenimus di-
uersas lationes nostris subiectis inferri ab emissis vi-
cariis in prouinciis ab aliquibus ciuilibus & milita-
ribus iudicibus: de hoc dudum legem scriptissimus,
particularem aliquam facientes reuendationem.

Ne vbi magistratuum liceat constituere
vicarios.

CAP. I.

Nunc vero perfectè iurare nostros subiectos stu-
dentes, sancimus nullam licentiam habere pro
tempore præfectos tam Orientis quā Illyrici præ-
toriorum, aut comites largitionum, aut comites
priuatorum, locorum seruatoris destinare in prouin-
cias, aut ipsos prouinciarum iudices facere, & pro-
prij cinguli loci seruatoris emittere. Sed neque vici-
nos iudices in creditis eis prouinciis loci seruatoris
emittere in quolibet ciuitate. Solum vero iube-
mus esse loci seruatoris præfecturæ in Hofdruma, &
in Mesopotamia & si necessitas vocauerit in aliis lo-
cis tempore expeditionis pro nutrimento eis destina-
to: & hoc quidem per nostram iussionem. His iube-
mus vt iubeamus vt neque magistri militum, neque duc-
es in prouinciis in quibus administrare iussi sunt,
loci seruatoris, aut biocolyrias, aut latronum expul-
sores habeant. Si vero contigerit, necessitate faciente,
sue magistris militum sue duces destinari per no-
stram iussionem in aliis locis: tunc fieri loci seruatoris
absentes & hoc secundum nostram præceptionem.
Nulli vero liceat ciuili aut militari iudici circumire
prouinciam sine causa necessariis. Si vero aliqua ne-
cessitas vocauerit tale aliquid fieri: expensis propriis
hoc facere iubemus tam iudices, quā competens
& obediens eis officium. Neque vero angariis, aut
iis quæ vocantur epidemicis, aut alio quolibet dis-
pendio granare nostros subiectos: neque confue-
tudines nominare, aut querere, quas forsitan aliqui
prædictorum in proprio lucrum inistit adinuen-
runt. Malè enim adinuenta, malèque consuetudines,
neque ex longo tempore, neque ex longa consuetu-
dine confirmantur: scientibus omnibus prædictis iu-
dicibus ciuilibus & militaribus, quod si aliquid præ-
ter hoc fiat, & qui facit, si loci seruator est, viginti li-
brarum auri inferat penam, & cingulo spoliabitur: &
qui fieri se acquieuit, cadens propria substantia, exi-
lio subicietur.

CAP. II.

Ad maiorem autem nostræ dispositionis caute-
lam, iubemus per loca episcopos, & prouincia-

rum rectores, & eos qui ciuitates habitant, nullum
contra præsentem nostram dispositionem suscipere
biocolyrias, aut latronum persecutores. omnino e-
nim nullum iudicium ciuiliū aut militareū con-
stitutum in prouinciis, habere loci seruatoris em con-
cedimus. Præcipue quidem iubemus prouinciarum
rectores sic recte conuersari, aut res gubernare, vt nõ
necessitas fiat de qualibet re debente queri, aut gu-
bernari, ad prouincias aliquem destinari. Si vero
opus fuerit transmitti aliquos in prouincias occasio-
ne publicarum exactionum, aut quarumlibet
emergentium querelarum, neque ordinem, ne-
que nomen habere loci seruatoris. Destinamus vero
in prouinciam, nullum subiectis inferat dispen-
dium: credimus vero sibi opus adimpleat, iudice
prouincie eum & eius officium adiuuante. Si vero
contra ipsum iudicem forte accusatum transmitta-
tur: tunc iubemus & prouinciale officium obedire
ei. Quemadmodum enim prohibemus loci serua-
tores fieri, ita omne periculum iubemus habere
iudices prouinciarum, & eorum officium: & so-
licitudinem faciant tam publicarum exactionum,
quā locorum quietem: & vt omnis iniustitia &
lætio suspēdat. In quibus vero prouinciis aut
iudices, aut exatores sunt fiscalium, & opus ha-
buerint aliquo adiutorio: iubemus iudices prouin-
ciarum & officia eorum omne solatium & studium
eis conferre, vt sine impedimento fiscalium exatio
procedat. Et omnes quæ nox fuerint sine ciuiles
sue criminales cause, & competentes prouincia-
rum iudices ipsos iubemus inquirere, vt illi pro-
prio periculo has discutiant, & legitimum suum
eis imponant. Super hoc autem iubemus prouin-
ciarum iudices mox qui futuri sunt cingula susci-
pere, siue præfentes, siue absentes sint, cautelam
impedire tam præfecturæ, quā nostris largitio-
nibus, & comitum priuatorum pro inferendis pecu-
niis vnicuique prædictarum dignitatum: cum est
non caueant: tanquam facientes cautelam, ita iu-
bemus eos & eorum officia subiacere prædictis di-
gnitatibus. In illis vero ciuitatibus & prouinciis
volumus iudices periclitari pro fiscalibus, & exi-
gi, in quibus neque serinarij, neque iudices, ne-
que alij quidam proprio periculo exactionem fa-
ciunt.

CAP. III.

Et hoc peruenit ad nos, quod quidam prouin-
ciarum iudices ita inique agunt, occasione lu-
crorum, vt neque testamenta concedant facere, ne-
que facta infirmare, neque nuptias aliquas facere,
aut super nuptialibus donationibus monumenta
componere, neque rerum descriptionem concedunt
fieri, aut aliud quid huiusmodi agi aut ex gestis
aut ex testimoniis. Propterea interdiximus omni-
bus iudicibus tam ciuilibus quā militaribus &
eorum officis, aut alij quilibet tale aliquid præ-
sumere. Si vero quidam huiusmodi odibilem rem
in quolibet loco nostræ reipublicæ præsumpserit
agere, aut ministrare ei qui hoc præsumpserit fa-
cere: iubemus huiusmodi extra cingulum factos, in
exilium destinari: & de substantia eorum eueniens
dispendium, lætis in duplum restitui: non sublato ab
eis neque alio quidem ex legibus adiutorio. Omnè
verò damus licentiam locorum sanctissimis episco-
pis, & primatibus ciuitatum, huiusmodi præsumptio-
nes prohibere: & studere vt hæc omnia, sine impedi-
mento & sine dispendio secundum legum virtutem
procedant, & de his nobis nuntiare. Illas vero qui
secundū leges offeruntur appellationes, suscipere vo-
lumus omnino iudices, & eos qui secundum nostrā
iussionem specialiter (quia & a diuinis licet appella-
re iudicibus) audiūt, siue maiores, siue minores sint:
& edere gesta sine aliqua dilatione litigantibus, vt
quæstio legitima de his procedat. Super hoc iubemus
appellatione porrecta secundum leges, neque exa-

tionem fieri, neque possessiones rerum transferri, usque ad definitum super ea iudicium.

Q Vonia vero coniungit adulteria, aut raptus mulierum, aut homicidia, aut alia quolibet crimina in prouinciis committi: iubemus prouinciarum iudices omnia secundum leges vindicare, & peccantes tenere, & non alios pro aliis, aut ex quibus nati sunt vitii qui crimina præsumpserunt, alium pro alio comprehendere, aut damnum eorum inferre vitii, sed neque pignorationes facere propter peccatum, aut criminis vindictam proprii iudicis causa inferre, aut delinquentium res propriam lucrum facere. Nos enim reos quidem ex legibus poenas sustinere volumus: damna vero subiectis nostris, aut uerum ex hoc iudicibus, aut eorum hominibus sine officialibus fieri nullatenus concedimus: ut ne propter rerum desiderium inueniantur iniuste aliquos castigantes, aut peccantes uendere. Si enim propter hoc sit: ipse prouinciae iudex omne ex hoc accidens damnum laesis medebitur: & supplicii subiectus, exilio tradetur: & consiliarius eis simile sustinebit supplicium, si factis à iudice contra leges, in scriptis consentiat. Quia cum uero eius, & alii qui circa hoc propter lucrum proprium eis obsecranda: non solum damna laesis compellentur restituere: sed culpabiliores eorum legibus supplicii subiecti, exilio tradentur.

Ut rei criminum edictis legitimis euentur.

CAP. V.

SI uero quis comprehensorum criminum latuisset, aut reliquerit prouinciam illam in qua crimina deliquit: iubemus legitimis edictis à iudice euocari eum: & si non obediat, illa in eum procedere quae non sitis legibus definita sunt. Si uero cognoscatur quod in alia prouincia degit, iubemus prouinciae illius iudicem in qua peccati quid huiusmodi contigerit, epistola uel ad prouinciam illius iudicem in qua delinquens persona degit: illum uero qui publicas suscepit literas, & periculo suo & officij sui comprehendere huiusmodi & ad iudicem prouinciae transmittere in qua peccauit, supplicii legitimis subiciendum. Si uero qui publicam epistolam suscepit, neglexerit hoc facere, aut officium eius tradere, aut imperata neglexerit: tunc & ipsum iudicem tres auri libras: & officium eius alias tres pro poena inferre iubemus. Si uero iudex aut aliquis officij eius propter lucrum huiusmodi personam non comprehendat, aut comprehendens non transmittat, & hoc agens conuincatur: spoliatus cingulo, exilio tradatur.

Ut iudex compleat quod decesseri mandatum est.

CAP. VI.

ET hoc uero iubemus obseruari ab omni administatore, ut si contigerit in scriptis nostram iussio nem fieri ad aliquem iudicem, & interea iste quiescat ab administratione: iis qui post illum suscepit dignitatem, accipiat eam, & insinuet. & si quidem priuata est causa: & implere eam, & assequi, quemadmodum ad eum promeruit scriptum. Si uero huiusmodi in scriptis iussio publicum respicit, inquirat eam: & si quidem non laedatur fides: quae in ea comprehensa sunt, adimpleat. Si uero ad laesionem est fides, nihil super ea omnino agi: nuntiare uero nobis primum, ut secunda nostra fiat de hoc iussio. Si uero & praecipua cuiuslibet iudicis sint, & priusquam insinuentur haec, aut percipientem, aut ad quem praecipua facta sunt, contigerit remoueri de cingulo: sic qui factus fuerit iudex, haec suscipiat & exigit, si legitime facta sunt: si uero contra legem, aut contra publicum facta sunt, haec pro non scriptis esse iubeamus.

Ne quis creditur filium delictoris pro debito restitueret praesumpsit.

CAP. VII.

Q Via uero & huiusmodi iniquitatem in diuersis locis nostrae reipublicae cognouimus admitti, quia creditores filios debitorum praesumunt retinere aut in pignus, aut in seruitu ministerium, aut in conductionem: hoc modis omnibus prohibemus: & iubemus, ut si quis huiusmodi aliquid deliquerit, non solum debito cadat, sed tantam aliam quantitatem adiciat dandam ei qui retentus est ab eo, aut parentibus eius, & post hoc eadem corporibus poenis ipsius subdi à loci iudice: quia personam liberam pro debito praesumpserit retinere, aut locare, aut pignorare.

De intercessionibus mulierum.

CAP. VIII.

ET illud uero prauidimus pro subiectorum utilitate corrigere, ut si qua mulier crediti instrumento consentiat proprio viro, aut scribat, & propriam substantiam aut fidei fidem obligatam faciat: iubemus nullatenus huiusmodi ualere aut tenere, siue femel, siue multoties huiusmodi aliquid pro eadem rem fecit: siue priuatum, siue publicum sit debitum: sed ita esse ac si neque scriptum esset: nisi manifeste probetur quia peccatrix in propriam ipsius mulieris utilitatem expensae sunt.

Ne mulieres in carceribus includantur.

CAP. IX.

NEcessarium uero credimus & illud competentium adiutorio emendare, ut nulla mulier de qualibet re includatur, aut custodiantur: sed si quidem pro fiscalibus debitis aut priuatis pulsatur, secundum legem: mulier aut per virum suum, aut per se, aut per quam uoluerit personam legitime respondeat, & transigat rem. Si uero uirua sit, aut non à principio uero coniuncta: liceat similiter mulieri aut per se, aut per quos uoluerit propria iura proponere secundum legem. Eum uero qui propter haec praesumpserit agere aliquid praedictorum, iubemus si quidem maiores iudices sint, viginti auri librarum: si uero minores sint, decem librarum auri poenas subiacere: obediens autem eis in praedictis causis, spoliatus cingulo, poenis subiecti, & in exilium destinari. Si uero mulier post legitimum aduocatum noluerit instituire aliquem qui pro ea respondeat, aut litigias addita sit, nec sic includi, aut custodiri eam, sed legitime iura in competentibus ei rebus procedere. Si uero crimen sit quod inferatur mulieri, in quo necessarium est ipsam custodiri: si quidem fidelissimum personae praestare potest, ipsi credatur. Si uero iurauerit non posse se dare fidelissimum, iuratoriam cautionem faciat de obseruatione iudicij. Si uero grauissimum inueniatur crimen in quo accusatus in monasterium aut in asceterium mittatur: aut mulieribus tradatur, per quas potest publicè & liberè custodiri, donec causa eius manifestetur: tunc autem illa procedant in eam, quae legibus definita sunt. Nullam enim mulierem pro pecunia fiscalis, siue priuata causa, aut pro criminali quolibet modo aut in carcerem mitti concedimus, aut à uiris custodiri: ut non per huiusmodi occasiones inueniantur circa castitatem iniuriatae. Monasterium quidem aut asceterium per nullam actionem trahi concedimus de propriis monasteriis aut asceteriis.

Qua sit mulieris aduocata poena.

CAP. X.

SI quando uero adulterij crimen probetur, iubemus illas poenas peccantibus inferri, quas Constantinus diuix memorie disposuit: & illis similibus subiacentibus poenis, qui medij ministri huiusmodi, impio crimini facti sunt. De substantia uero adulteri, si habeat uxorem, dotem, & propter nuptias donationem ei saluam: aut partem à nostra lege datam, si dotalis instrumenta non subsceca sunt, residuum uero eius

CAP. XII.

eius substantiam, si quidem sit ascendentes aut descendentes usque ad tertium gradum, accipiant hi secundum ordines & gradus. Si uero non sunt huiusmodi aliqui: si hoc applicari haec iubemus. Adulteram uero mulierem competentibus uulneribus subiecta, in monasterium mitti: & si quidem intra biennium recipere eam uir suus uoluerit, potestatem ei datus hoc facere, & copulari ei nullum periculum ex hoc metuens: & nullatenus propter ea quae in medio tempore facta sunt, nuptias laedi. Si uero praedictum tempus transierit, aut uir priusquam recipiat mulierem, moriatur, tonderi eam, & monasticum habitum accipere & habitare in ipso monasterio in omni propriae uita tempore: & si quidem habeat descendentes, duas partes accipere eius substantiae, secundum legum ordinem diuisas, reliquam uero tertiam partem monasterio in quod mittitur, dari. Si uero descendentes non fuerint, sed ascendentes inueniantur non consentientes huiusmodi iniquitati: quatuor uincias eos secundum leges diuisas accipere, octo uero uincias dari monasterio in quo includitur huiusmodi mulier. Si uero neque descendentes, neque ascendentes habeat, aut ascendentes consenserint huiusmodi iniquitati: omnem eius substantiam accipere monasterium, illi conferendam: ut per omnes causas uero pacta dotibus illata instrumentis seruentur.

CAP. XI.

Q Via uero aliqui nostram legem transgredere studeant, in qua euulenter cautus enumerauimus, ex quibus solum repudia possunt transmitti aut à viro, aut à muliere: Iubemus proter illas causas nullum modo repudia fieri, aut per consensum nuptias solui, & concedere inuicem delictis. Si uero proter à nobis definitas causas praesumpserint aliqui soluere matrimonium: iubemus, si quidem descendentes habuerint siue ex ipso, siue ex alio matrimonio, substantiam eorum illis dari secundum legum ordinem & tam uirum quam mulierem in monasterium mitti in omnibus uita suae temporibus, & de singulorum facultatibus quatuor uincias monasteriis in quibus mittuntur, separari: viro nihilominus neque vlium habentem datam partem filii: quoniam pater rerum filij in potestate positus non habet vlium fructum. Si uero descendentes non habeant, sed ascendentes inueniantur: tertiam partem substantiae accipere eos, si non iniquitati solutionis matrimonij consenserint: duas uero partes monasteriis in quibus vnusquisque mittitur, separari. Si uero neque descendentes neque ascendentes inueniantur, & ascendentes consenserint factis: iubemus omnem substantiam monasteriis in quibus missi sunt, dari: ut non propter hunc contemptum, & Dei iudicium contemnatur, & nostra lex transgredatur. Sed & ministris talis solutionis nuptiarum, aut qui huiusmodi infanda instrumenta componerint, corporalibus poenis subiecti iubemus, & in exilium destinari. Si uero ij qui matrimonium soluere praesumpserunt, uoluerint iterum sibi coniungi priusquam mittantur in monasterium: licentiam eis damus hoc facere, & praedictas poenas concedimus eis, & proprias habere substantias, & ita adinuenire uiuere: tamquam si nihil delictum fuisset. Vno uero uolente matrimonium renouare, si non consentiat alia persona: contra eum qui noluerit, teneant poenas. Haec uero omnia seruari iubemus tam in regia hac ciuitate quam in prouinciis, tam à comite priuatarum, quam à palatinorum schola, & prouinciarum iudicibus & officijs eorum: scientibus quod si neglexerint huiusmodi aliquid delicti, & non omnia haec custodierint, & exilium & praescriptionem bonorum sustineant. Haec uero iubemus seruare locorum sanctissimos episcopos: ut prouidentia eorum traditae personae in monasteriis mittantur, & de rebus earum quod à nobis definitum est, monasteriis vindicetur.

De penarum omnium moderatitate.

CAP. XIII.

Q Via uero nos oportet humani generis infirmitate protegere: corporales poenas secundum aliquas partes immunes, interdiciamus alterutras manus aut pedes abscindi, aut huiusmodi quaedam inferrà supplicia, per quae articuli dissoluntur: quia membrorum dissolutio grauior est uiriusque manus abscissione. Propter quod iubemus, si quidem tale aliquid delinquatur, unde leges mortem delinquentibus inferunt, secundum legum uirtutem sustinere eam poenas. Si uero tale fuerit crimen, quod morte dignum non sit, ipse aut castigetur aut in exilium transmittatur. Si uero criminis qualitas membri abscissionem exigat fieri: vnam solum manuum abscindi. Pro furto autem nolumus omnino quodlibet membrum abscindi aut mori: sed aliter eum castigari. Fures autem uocamus, qui occultè & sine armis huiusmodi delinquant. Eos uero qui uolenter aggrediuntur aut eum armis, aut sine armis, in domibus, aut itineribus, aut in mari: poenas eos legalibus subdi iubemus. Ut autem non solum corporales poenas, sed etiam pecuniariae mediocres fiant, sancimus eos qui in criminibus accusantur, in quibus leges mortem aut praescriptionem definiunt: si conuincantur, aut condemnentur, eorum substantias non fieri lucrum iudicibus aut eorum officijs, sed neque secundum veteres leges siue eas applicari: sed si quidem habeant descendentes & ascendentes usque ad tertium gradum, eos habere. Si uero mulieres habeant qui condemnati sunt: omnibus modis iubemus istas & dotem & antenuptiale donationem accipere. Si uero sine dote talibus personis coniunctae fuerint: à legibus definitam partem de tota substantia condemnari eas accipere, siue filios habeant, siue non. Si uero neminem praedictorum habeat qui deliquit: tunc si hoc sociari eius substantiam. In maiestati uero criminis condemnatis, veteres leges seruari iubemus.

EPILOGVS.

Pro uidentiam igitur adhibere gloria tua, ut praesertim sacrae legem nostram & in alma hac urbe proponat, & per prouincias mittat, insinuetque harum praedictarum, quo magis omnes subditis intellegant, quantum pro ipsis geramus prouidentiam. Datum Kalend. Maij, Constant. Dam. Iust. PP. Aug. Basil. U. C. Caus.

NE QVIS COGATUR BONIS CEDERE.

TIT. XVIII. NOVELLA CONSTIT. CXXXV.

PRAEFATIO.

Q Vibus maxime rebus diuini a nobis aut